

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

FANNIN TUNNEKOULU

Draama tunnetaitojen kehityksen tukena 3–5-vuotiaiden
vuorohoitoryhmässä

TEKIJÄ:

Alisa Kananen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Alisa Kananen	
Työn nimi Fannin tunnekoulu. Draama tunnetaitojen kehityksen tukena 3–5-vuotiaiden vuorohoitoryhmässä	
Päiväys	24.05.2021
Sivumäärä/Liitteet	52/5
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Petosenmutkan päiväkotiki/Minimutkan pienyksikkö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli harjoitella tunnetaitoja Petosenmutkan päiväkodissa pienyksikkö Minimutkassa 3–5-vuotiaiden kanssa. Tavoitteena oli harjoitella tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja itsesäätelyä draaman keinoin. Draaman lisäksi asioita harjoiteltiin tunnetuokioilla. Materiaaleina toimi Fanni ja ihmeellinen tunnemöykky -kirja sekä Fanni-tunnetaitokortit. Draaman ja tunnetuokioiden pohjalta rakennettiin Fannin tunnekoulu -draamapaketti päiväkodin käyttöön.</p> <p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen sekä työelämä- ja lapsilähtöinen. Toimeksiantajana ja yhteistyökumppanina toimi vuoropäiväkotiki Petosenmutka Kuopiossa. Opinnäytetyön tekijä työskenteli toteutuksen aikana Minimutkan ryhmässä toisena opettajana. Tämä mahdollisti lasten varhaiskasvatussuunnitelmien hyödyntämisen suunnittelu- ja toteutusvaiheissa. Lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelmissa korostui sosiaalisten taitojen harjoittelun tärkeys. Arjen tilanteita havainnoidessa haasteet mainituissa taidoissa vaikuttivat johtuvan tunnetaitojen puutteesta. Draamaharjoitteet valittiinkin sen pohjalta, millaisia tilanteita lapsiryhmä kohtasi usein hoitopäivien aikana.</p> <p>Draaman toteutus oli projektimainen kokonaisuus. Siihen kuului useita toimintatuokioita pienryhmissä, joissa oli neljä lasta. Tuokioiden aikana lapset valmistivat rooliasut, kirjoittivat näytelmän käsikirjoituksen ja harjoittelivat valmiin näytelmän kuvattavaksi. Käsikirjoituksen pohjana käytettiin Fanni-pulmakortteja, joista valittiin oma kortti jokaiselle ryhmälle. Ryhmien teemoiksi valikoituivat rohkeus, riitely, kiusaaminen ja virheen tekeminen.</p> <p>Palaute kokonaisuudesta oli positiivinen niin työntekijöiltä kuin lapsilta. Työntekijät antoivat palautetta aktiivisesti koko toteutuksen ajan. Kirjalliset arvioinnit toteutettiin sekä ennen että jälkeen opinnäytetyön toteutusta. Lapsilta kyseltiin myös aktiivisesti, miltä heistä toiminta tuntuu. Kokonaisuus oli onnistunut, mutta myös kehityskohteita, esimerkiksi aikataulun huomiointi, nousi esille niin arvioinneissa kuin refleктоimalla.</p>	
Avainsanat varhaiskasvatus, tunnetaidot, tunnekasvatus, itsesäätely, draamamenetelmät	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author Alisa Kananen	
Title of Thesis Fanni Emotional School. Drama in support of the development of emotional skills for 3–5-year-olds in a 24-hour day care center	
Date May 24, 2021	Pages/Appendices 52/5
Client Organisation/Partner Day care center Petosenmutka/Small unit Minimutka	
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis was to practice emotional skills in Petosenmutka day care center in a small unit Minimutka with 3–5-year-olds. The goal was to practice identifying, naming, and self-regulating emotions through drama. In addition to drama, things were practiced in emotional sessions. Materials were the book "Fanni ja ihmeellinen tunnemöykky" and the Fanni emotion skills cards. Based on drama and emotion sessions, the Fanni Emotion School drama package was created for use of the day care center.</p> <p>The thesis was functional as well as working life and child-oriented. The client and partner was the day care center Petosenmutka in Kuopio. During the implementation, the author of the thesis worked in the group as another teacher. This made it possible to utilize early childhood education plans in the planning and implementation phases. The importance of practicing social skills was emphasized in the early childhood education plans of the group of children. Based in the observation of everyday situations, the challenges in the mentioned skills seemed to be due to a lack of emotional skills. The drama exercises were chosen on the basis of the kind of situations the group of children often encountered during the nursing days.</p> <p>The implementation of the drama was a project-like entity. It included several activity sessions in small groups with four children. During the sessions, the children made role costumes, wrote the script for the play, and practiced the finished play to be filmed. The manuscript was based on Fanni puzzle cards, from which a separate card was chosen for each group. The themes of the groups were courage, argument, bullying and making mistakes.</p> <p>Feedback on the entire case was positive from both the employees and children. The employees actively provided feedback throughout the implementation. Written assessments were carried out both before and after the completion of the thesis. Children were also actively asked how they felt about the activity. The case was successful, but areas for development, such as consideration of the schedule, also came to the fore both through evaluations and reflection.</p>	
<p>Keywords</p> <p>early childhood education, emotional skills, emotional education, self-regulation, drama methods</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	TUNNETAIDOT JA -KASVATUS.....	8
2.1	Tunnetaidot ja -kasvatus arjessa.....	8
2.2	Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa	9
2.3	Tunne- ja itsesäätely.....	10
2.4	Ongelmat tunne- ja itsesäätelyssä.....	11
2.5	Leikin merkitys tunnekasvatuksessa	12
2.6	Fanni-tunnetaitosarja	13
3	DRAAMALEIKKI VARHAISKASVATUKSESSA TUNNETAITOJEN TUKENA	15
3.1	Draaman prosessi	15
3.2	Draaman osa-alueet.....	16
3.3	Draamaleikin eri muodot	16
3.4	Draamatyöskentelyn arviointi.....	17
3.5	Sadutus draaman toteutuksessa	18
4	DRAAMA TUNNEKASVATUKSEN TUKENA	19
4.1	Lähtökohdat	19
4.2	Projektin kokonaisuus	19
4.3	Tunnekoulun toteutus	21
4.3.1	Tunnetuokit aamu- ja iltapäiväpiireillä.....	21
4.3.2	Draamatuokit pienryhmissä.....	21
4.4	Työntekijöiden antama palaute ja arviointi	22
4.4.1	Ryhmä 1.....	22
4.4.2	Ryhmä 2.....	23
4.4.3	Ryhmä 3.....	24
4.4.4	Ryhmä 4.....	24
4.4.5	Yhteenveto	24
4.5	Palaute lapsilta ja vanhemmilta.....	25
5	POHDINTA.....	26
5.1	Eettisyys ja luotettavuus.....	26
5.2	Oman työskentelyn arviointi ja ammatillinen kasvu	26
	LÄHTEET	29

LIITE 1: TIEDOTE JA LUPAKYSELY VANHEMMILLE	32
LIITE 2: ESIARVIOINTI TYÖNTEKIJÖILLE.....	34
LIITE 3: LOPPUARVIOINTI TYÖNTEKIJÖILLE	35
LIITE 4: DIPLOMI LAPSILLE TUNNEKOULUUN OSALLISTUMISESTA.....	37
LIITE 5: FANNIN TUNNETAITO -DRAAMAPAKETTI	38

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatusta toteutetaan Suomessa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä avoimena varhaiskasvatustoimintana, esimerkiksi kerhotoimintana. Toimintamuodot eroavat toisistaan, mutta varhaiskasvatuksen tarkoituksena on kaikissa toimintamuodoissa edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tärkeää on vahvistaa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjäytymistä sekä tukea vanhemmuutta. Vanhempien työ- tai opiskeluelämä on myös mahdollistettava. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja siinä korostuu pedagogiikka. Varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kokonaisuus, johon kuuluu kasvatusta, opetusta ja hoitoa. (Opetushallitus 2021; Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1–3 §.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan laaja-alaista oppimista. Siinä osaaminen koostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta. Laaja-alaiseen oppimiseen kuuluu yhtenä osa-alueena itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Tässä osiossa varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan esille kasvattajan antama tuki lasten tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Tämä tapahtuu vahvistamalla tunnetaitoja havaitsemalla, tiedostamalla ja nimeämällä. Tunnetaidot mainitaan varhaiskasvatussuunnitelmassa myös aikaisemmin arvoperustaan kuuluvassa ”Terveellinen ja kestävä elämäntapa” -osiossa, jossa mainitaan kasvattajien rooli mahdollistajana lapsen kehitykselle tunnetaidoissa. (Opetushallitus 2018, 21–26.) Kuopion kaupungin paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan sensitiivistä perushoitoa sekä tunteiden ilmaisua ja käsittelyä. Edellytyksenä painotuksien toteutumiseksi on eettinen kasvatusta, joka ohjaa lapsia muun muassa tunteiden ilmaisuun. (Kuopion kaupunki 2019.)

Tämän opinnäytetyön aiheena ovat tunnetaidot ja draamamenetelmät. Opinnäytetyön toimeksiantajana ja yhteistyötahona toimii Petosenmutkan päiväkotitoiminta Kuopiossa. Toiminnallinen opinnäytetyö toteutetaan päiväkodin pienyksikkö Minimutkassa, jossa tekijä toimii varhaiskasvatuksen opettajana syksyllä 2020. Ryhmässä on 16 lasta, jotka ovat 3–5-vuotiaita. Opettajan roolissa toimiessa on mahdollista hyödyntää lasten henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia miettiessä opinnäytetyön tavoitteita ja toimintaa. Lisäksi opinnäytetyön tekijä on läsnä päiväkodin arjessa, joten hän pystyy seuraamaan lasten kehitystä jatkuvasti. Tämä mahdollistaa suunnitelmien muokkaamisen reaaliajassa yhteistyössä muun henkilökunnan kanssa.

Opinnäytetyö on niin työelämälähtöinen kuin lapsilähtöinen. Aihe korostuu lasten varhaiskasvatussuunnitelmissa sekä arjen havainnoinnissa. Tunnetaidot nousevat erityisesti arkea havainnoidessa suureksi haasteeksi koko lapsiryhmässä. Tunnetaitoihin liittyvät kaveritaidot sekä sosiaaliset taidot ovat myös kirjattuna useamman lapsen varhaiskasvatussuunnitelmiin sekä ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. Työmenetelmä valittiin henkilökunnan toiveiden pohjalta. Ryhmän vastuuopettaja on aikaisemmin käyttänyt draamaa ja kokenut sen erittäin toimivaksi. Kuitenkaan tunnetaitoja tukevana menetelmänä hän ei ole draamamenetelmiä käyttänyt. Opinnäytetyönä suunnitellaan draamapaketti, joka tukee tunnetaitojen kehittymistä. Draamapakettia voidaan jatkossa hyödyntää tunnekasvatuksen välineenä Petosenmutkan päiväkodissa.

Opinnäytetyössä draama on keskeisin työmenetelmä tunnetaitojen kehittämisessä. Tarkemmin menetelmänä toimii prosessidraama, jonka rakennetta mukailien luodaan draamaprojektille runko

(Heikkinen 2005, 82–100; Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 74–85) osaksi draamapakettia. Draama mainitaan useaan otteeseen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Oppimisen alueisiin kuuluu ilmaisun monissa muodoissa sanallinen ja kehollinen ilmaisu. Lapsia tulisi rohkaista ilmaisemaan itseään. Tavoitteena on tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen ilmaisuun sekä tilanteita työstää yhdessä aikuisen kanssa kokemuksiaan ja havaintojaan. Näin lapsi saa kokemuksia niin spontaanista ilmaisusta kuin yhteisestä projektista esimerkiksi draamamenetelmin. (Opetushallitus 2018, 44.)

Opinnäytetyötä arvioidessa hyödynnetään Heikkisen (2005, 43–57) sekä Martinez-Abarcan ja Nurmen (2015, 150) draaman arviointimateriaaleja. Lisäksi arvioinnissa käytetään myös toiminnallisen opinnäytetyön arviointimenetelmiä (Vilka ja Airaksinen 2004, 154–161).

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jossa on kehittämistoiminnan ja projektityön piirteitä, kuten ainutkertaisuus, hyödyllisyys ja suunnitelmallisuus (vrt. Salonen 2013, 13). Opinnäytetyöstä syntyy konkreettinen tuotos päiväkodin käyttöön. Opinnäytetyön tarkoituksena on tunnetaitojen kehittäminen draaman menetelmien avulla. Opinnäytetyön tavoitteet ovat tunnetaitojen eri elementit. Tärkeimpänä on oppia tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita itsessään sekä kavereissa. Lisäksi tavoitteena on harjoitella tunteiden itsesäätelyä.

2 TUNNETAIDOT JA -KASVATUS

Tunnekasvatuksessa tavoitteena on tunteiden kohtaaminen, hyväksyminen ja säätely (Katajamäki ja Nieppola 2020, 55–56). Tunnetaidot ovat itsesäätelyn ja sosiokognitiivisten taitojen lisäksi yksi osa sosioemotionaalista kompetenssia. Vahva sosioemotionaalinen kompetenssi on suojatekijä, joka mahdollistaa erilaisten sosiaalisten ja emotionaalisten vaikeuksien käsittelyn. Se lisää myös paineensietokykyä. Kehittyäkseen vahvaksi tunnetaituriksi tulee saada osallisuuden kokemuksia. Osallisuuden vaikutuksesta sosiaaliset taidot sekä vuorovaikutustaidot vahvistuvat. Osallisuus mahdollistaa myös tunteiden hallinnan vahvistumisen. Heikko sosioemotionaalinen kompetenssi puolestaan heikentää mahdollisuuksia päästä osaksi vertaisryhmää. (Kuorelahti, Lappalainen ja Viitala 2012, 284–287.) Tunnetaidot ovat myös mielenterveyttä tukevia. Itsetunnon vahvistaminen, tunnetaitojen mallinnus ja tarpeiden huomiointi ovat tärkeitä elementtejä mielenterveydelle. Myös tunnetaitojen peruselementit, sanoittaminen, tunnistaminen, alkuperän tunnistaminen ja vaikeiden tunteiden ilmaisu, tukevat mielenterveyttä. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen ja Hannukkala 2015, 13, 58.)

2.1 Tunnetaidot ja -kasvatus arjessa

Tunnetaidot ovat keskeinen osa kaveritaitojen kehittymistä (MLL 2017). Tunnetaitojen perustana toimii lähisuhteet. Perusta rakennetaan luontaisten oppien mukaisesti eli kasvatusten menetelmien välittämänä. Kasvatusten menetelmät mahdollistavat tunne-elämän tasapainon, mutta voivat samalla olla myös rajoittava tekijä. Tunnetaitoja tukevat turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, joissa lapsi saa positiivista palautetta. Tärkeää on myös positiivisten tunteiden osoittaminen ja johdonmukaisuus sääntöjen asettamisessa. (Kärkkäinen 2017, 19–21.)

Käytämme tunnetaitojamme tietoisesti sekä vaistomaisesti päivittäin. Tunnetaidot ovat nyky-yhteiskunnassa kuitenkin jääneet vähemmälle huomiolle. Olemme ryhtyneet puhumaan tunteiden säätelystä, mutta unohtamme erilaisten tunteiden näyttämisen tärkeyden. (Peltonen ja Kullberg-Piilola 2005, 12–15.) Puolimatka (2011) esittelee useita teorioita tunnekasvatukseen liittyen ja tiivistää nämä viiteen erilaiseen lähestymistapaan. Yksi näistä viidestä on modernit teoriat, jossa yhdistellään muita teorioita toisiinsa. Suosituimmat modernin teorian suuntauksista painottavat tunteiden tiedollista ulottuvuutta. (Puolimatka 2011, 326–337.)

Tunteet itsessään ovat meille arkipäiväisiä. Kulttuuritaustamme kuitenkin määrittelee sen, kuinka käsittelemme tunteitamme eri tilanteissa. Tämä johtuu siitä, että kasvatustympäristömme vaikuttaa siihen, kuinka ymmärrämme erilaiset tunteet. (Puolimatka 2011, 325.) Katajamäen ja Nieppolan (2020) tekemässä tutkimuksessa yhdytään edellä mainittuun: tunnekasvatus on kulttuurisesti kontekstisidonnaista. Lisäksi siihen vaikuttavat kasvattajan omat kokemukset, arvot ja periaatteet sekä yksilöllisyys ja empaattisuus. Nämä ohjaavat toteutettavaa tunnekasvatusta niin tiedostetusti kuin tiedostamatta. Tutkimuksessa pidettiin tärkeänä myös omien kehonviestien kuuntelemaan oppimista. Tunnekasvatus tukee vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja hyvinvoinnin edistämistä. Ammatillaiset, joita haastateltiin, pitivät tärkeänä lapsilähtöisyyttä suunnitellessa tunnekasvatusta. Huolta herätti teknologian vaikutus tunneoppimiseen ja kehonviestien aistimiseen. (Katajamäki ja Nieppola 2020, 53–58.)

2.2 Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa

Puhuttaessa lasten tunnetaidoista ja niiden opettelusta, on tärkeä muistaa pysähtyä hetkiin. Lapsi ei muista enää myöhemmin tunnetapahtumaa kuten aikuinen, joten hetken käsittely välittömästi on tärkeää. (Peltonen ja Kullberg-Piilola 2005, 12–15.) Tunnetaitoja harjoiteltaessa ilmapiirin on oltava lapsen näkökulmasta katsottuna turvallinen (Jalovaara 2006, 96; Marjamäki ym. 2015, 58). Tilanteeseen ei saa liittyä mitään alentavaa häpeää aiheuttavia elementtejä. Tervettä häpeän tunnetta on kuitenkin hyvä harjoitella ja häpeän tunteen hyväksyminen on tärkeää moraalisen perustan kasvatamisessa. (Jalovaara 2006, 20–21.)

Jotta laadukasta tunnekasvatusta voidaan toteuttaa, tulee kasvatuksen sisältää tunneopetusta. Vielä nykyäänkään tunnekasvatuksen merkitystä ei täysin ymmärretä ja tunneopetus jää muiden oppimisen osa-alueiden varjoon. (Köngäs 2019, 180.) Tietoinen tunneopetus on pysähtymistä mielikuvien ääreen sekä tilanteiden luomista esimerkiksi draamamenetelmin, jotta tunnereaktioita voidaan harjoitella (Köngäs 2019, 38–39). Tunnetaitoihin kuuluu erilaisia osa-alueita. Tunnetaitojen harjoittelu alkaa tunteiden tunnistamisesta itsessään ja muissa. Vähitellen opimme nimeämään erilaisia tunteita sekä ymmärtämään niiden alkuperää. Tunnetaitojen päämääränä on tundesäätely eli vaikuttaminen tunteiden ilmenemiseen. (Jalovaara 2006, 95–96.)

Tunnetaitoihin ja -kasvatukseen liittyy tunneäly, joka on kykyä järkeillä tunteista sekä myötävaikuttaa tunnekokemuksiin (Köngäs 2019, 29). Tunneälyteorioissa käytetään hierarkkista nelihaaraista mallia ja painotetaan tietoisien tunneopettelu merkitystä. Jokainen osa-alue kerrallaan on hallittava ennen seuraavalle siirtymistä. Mallin neljä tasoa ovat tunteiden tunnistaminen, tunteiden vaikuttavuus, tunteiden ymmärtäminen ja tunteiden säätely. Tunneälyteoriassa muistutetaan myös siitä, että tunneällyn kehittäminen täyteen mittaansa vaatii aitoja tunteita ja niihin liittyvää pohdintaa. Tämä tarkoittaa pysähtymistä ja kyseenalaistamista sekä tietoista tilanteiden luomista. Näin tunnereaktioita voi harjoitella ja omaa käytöstään arvioida erilaisissa tilanteissa. (Köngäs 2019, 38–46.) Tunteita tulee kunnioittaa ja niistä tulee puhua, jotta lapsi kokee tulevansa hyväksytyksi (Marjamäki ym. 2015, 58). Tämä luo aikuiselle vastuun ilmaista aidosti myös omia tunteitaan, ettei lapsi saa ristiriitaisia signaaleja, sillä lapset ovat lähtökohtaisesti lahjakkaita havainnoimaan tunteita erilaisissa tilanteissa (Köngäs 2019, 44–46).

Tunnekasvatuksen ollessa osa vallitsevaa toimintamallia, voi se parhaillaan vähentää ryhmän emotionaalisten ongelmien määrää. Ongelmien vähetessä opetushetket tehostuvat ja uusi tieto sisäistetään helpommin. Paras pohja tunneällylle luodaankin jo varhaislapsuudessa tuettuna ja tietoisesti ohjattuna. Tunneällyn harjoittelulla ei kuitenkaan ole tarkoitus luoda kaikkia yhtenäiseksi massaksi. Harjoittelussa huomioidaan henkilökohtaisen kasvun tukeminen, lapselle itselleen tärkeiden elementtien saavuttaminen sekä hyvinvoinnin saavuttaminen pitkällä tähtäimellä. (Köngäs 2019, 182–183, 96.)

Tunnekasvatuksen keinot ovat vuosien varrella monipuolistuneet. Varhaiskasvatukseen on tullut esimerkiksi kuvaohjausta, jonka avulla tunteidenkin nimeäminen ja keskustelun luominen lasten kanssa on helppoa. (Joutsensaari 2020-10-10.) On myös ymmärretty, että tunnekasvatus on osa lasten oikeuksia. Tunnekasvatus tapahtuu mallioppimisen avulla eli aikuisen rooli tunteiden näyttäjänä on tärkeää, myös negatiivisten tunteiden osalta. Aikuisen on tärkeää sanoittaa niin omia kuin lapsenkin

tunteita, sillä lapsi tarvitsee tulkkia ymmärtääkseen ja kokeakseen hyväksyntää. Tästä kaikesta syntyy tunneälykäs varhaiskasvatus. (Korkeakivi 2020-02-13.)

2.3 Tunne- ja itsesäätely

Tunnesäätely ei ole synnynnäinen taito, vaan tunteita on opittava säätelemään (Webster-Stratton 2011, 247). Tätä taitoa tarvitaan ja viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että itsesäätelykyky on heikentynyt vuosien varrella (Kärkkäinen 2017, 18). Lasten yksi tärkeimmistä kehitystehtävistä onkin tunnesäätelyn oppiminen eli tunnekokemusten, tunneilmaisujen ja ympäristön vaatimusten sovittaminen toisiinsa (Mäntymää, Luoma, Puura ja Tamminen 2003, 461). Vaikka kaikki tunteet ovatkin sallittuja, on niiden sopivaa ilmaisu harjoiteltava. Tämä tarkoittaa tunteiden tunnistamista ja huomiointia sekä empaattista ja rauhallista suhtautumista tunnereaktioihin. (MLL 2017.)

Itsesäätelyn tehtävänä on ilmaista tunteita tavoitteen mukaisesti sekä sosiaalisesti suotavasti. Tunnekokemuksen ymmärtäminen ja hyväksyminen on tärkeää, sillä ne määrittelevät tapahtumien merkityksen. Tämä vaikuttaa käyttäytymiseen ja oppimiseen. Tunnesäätelyä harjoiteltaessa tärkeää on johdonmukainen ohjaus, ja kasvattajan herkistynyt hoiva lapsen tarpeille. (Aro, Aro, Koponen ja Viholainen 2012, 305–306.)

Tunnesäätely on impulsiivien hillitsemistä, toimimista mielialasta riippumatta, kykyä rauhoittua ja kykyä suunnata mieli muuhun kuin omaan tunnetilaan. Tällaista tietoista tunnesäätelyä voi harjoitella läpi elämän. (Sadeniemi, Häkkinen, Koivisto, Ryhänen ja Tsokkinen 2019, 18–20.) Ennen tietoista tunnesäätelyä on kuitenkin oltava itsevalidaatiota eli omien tunteiden hyväksymistä (Sadeniemi ym. 2019, 124).

Tunnesäätely on tasapainoisen tunne-elämän edellytys. Tunnesäätelyn avulla opimme mitä tunnemme, kuinka pitkään ja kuinka voimakkaasti. Tämä on tärkeää sosiaalisessa kanssakäymisessä. Tunnesäätelyn pohjalta opimme arvot ja normit sekä kykenemme sitoutumaan ja tekemään yhteistyötä. Siihen perustuu myös valtasuhteet. Tunnesäätelyn tehtävä ei ole pelkästään hillitä tunteita vaan myös vähentää kuormittavuutta eli se on henkisen hyvinvoinnin ja tasapainon kannalta tärkeää. (Kokkonen 2017, 13–20.) Tähän päätelmään tuli myös Köngäs (2018) tutkimuksessaan tunneälystä. Tutkimuksessa havaittiin, että itsesäätelyssä taitavat lapset vaikuttavat kokevan stressiä vähemmän ja kestivät paineita paremmin, kuin itsesäätelyssä heikommat lapset. (Köngäs 2018, 178.) Jos lapsuudessa tunnesäätely ei pääse kehittymään kunnolla, altistaa se aikuisiällä monenlaisille ongelmille kuten heikkoon urakehitykseen, alkoholiongelmiin (miehillä) tai fyysisiin oireisiin (Kokkonen 2017, 37–38).

Goodmanin, Joshin, Nasimin ja Tylerin (2015) tekemässä tutkimuksessa tutkittiin lapsuuden sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen vaikutusta aikuisikään. He tutkivat aihetta monesta eri näkökulmasta, mutta tuon esille opinnäytetyötäni koskevat osa-alueet: tunne-elämä tasapaino, sosiaaliset taidot ja itsesäätely. Lopputulokset olivat raportissa aseteltu kaavioon, jossa tarkasteltiin vaikutusta eri elämän osa-alueisiin. Vaikutus oli joko negatiivinen tai positiivinen. Tunne-elämän tasapaino, hyvät sosiaaliset taidot ja kehittynyt itsesäätely vaikuttivat aikuisiällä positiivisesti mielenterveyteen, hyvinvointiin, työllisyyteen, varallisuuteen ja ihmissuhteisiin. Puolestaan ylipainon riski ja rikollisuus vähenivät. (Goodman ym. 2015, 13.)

Kielellisellä kehityksellä nähdään olevan tärkeä rooli itsesäätelyn kehityksessä, sillä se mahdollistaa erilaisen vuorovaikutuksen sekä laajentaa keinoja säätelyyn. Vauvoilla itsesäätely on ilmeiden, eleiden ja äänensävyjen sekoitusta. Tähän ikävaiheeseen kuuluu tahdonalaisen toimimisen kehittyminen. Taaperoiässä lapsi alkaa matkimaan eli tapahtuu sosiaalista oppimista. Tärkeää on säännönmukaisuus, käytänteet ja järjestys, sillä nämä auttavat säatelemään käyttäytymistä. Kolmen ikävuoden jälkeen tunnesäätelyn kehittyminen kiihtyy. Lapsi oppii selkeämmin tunnistamaan kasvonilmeitä ja ymmärtämään tunteista johtuvaa käyttäytymistä niin itsessään kuin muissa. Viiteen ikävuoteen mennessä lapsi on luonut itselleen mielenteorian eli hän on oppinut, että kavereilla on oma tietoisuus, ajatukset ja tunteet. Tässä vaiheessa on tärkeää aloittaa säätelyn harjoittelu asettamalla lapselle selkeät rajat ja säännöt tunneilmaisuun sekä -toimintaan. Mallioppiminen on edelleen vahvaa, erityisesti voimakkaissa tunnehetkissä, joissa aikuisen tärkein rooli on pysyä rauhallisena. Esikouluiässä lapsi alkaa hyväksymään ikätoverien erilaisuuden, joka mahdollistaa erilaisten ystävyysuhteiden luomisen. (Aro 2011b, 23–27.)

2.4 Ongelmat tunne- ja itsesäätelyssä

Tunnesäätelyssä, kuten missä tahansa muussakin osaamisen osa-alueella, voi ilmetä ongelmia. Puutteita voi olla tunteiden tiedostamisessa, ymmärtämisessä tai hyväksymisessä. Tällöin säätelykeinot ovat rajallisia tai kielteisiä tunteita ei haluta ilmaista lainkaan. Puutteet eri osa-alueilla voivat tulla esille impulsiivisena käyttäytymisenä, jolloin tunnekuohut ovat voimakkaita ja hallitsemattomia. (Kokkonen 2017, 26–27.) Sosiaalinen vuorovaikutus on monitasoista ja tunnesäätely sekä -ilmaisu ovat tärkeitä taitavan vuorovaikutuksen kehittymiselle. Jos taidoissa on puutteita, johtavat ne kavereiden haasteisiin ja sosiaalisten taitojen ongelmiin. (Poikkeus 2011, 95–97.) Itsesäätelyyn liittyvässä kehityksessä ennen kouluikää huomioidaan tunteiden ilmaisu ja vastavuoroiseen leikkiin osallistuminen (Poikkeus 2011, 81). Tunne- ja itsesäätely kehittyvät jokaisella kuitenkin yksilöllisesti. Tämä johtaa siihen, että ongelmien havaitseminen on haasteellista, sillä kehitys ei aina ole tasaista vaan se voi sahata edes takaisin. (Aro 2011a, 107.)

Kokkonen (2017) ja Aro (2011a) jakavat tunteiden säätelyn ongelmat kahteen kokonaisuuteen: alisäätelyyn ja ylisäätelyyn. Alisäätelyssä impulsseja ei kykene hallitsemaan ja mielipahan yltyessä tunne johtaa aggressiivisuuteen. Ylisäätelyssä puolestaan henkilö on hyvin estoinen ja tukahduttaa tunteensa. Sitten on myös ongelmia, jotka sijoittuvat näiden kokonaisuuksien välimaastoon. Tällöin haittavaikutukset ovat suorita tai epäsuoria. Haittavaikutukset voivat koskettaa joko itseä tai läheisiä. Tunnesäätelyn harjoittelu jo lapsena on tärkeää. Heikko tunnesäätely lapsuudessa johtaa aikuisiällä erilaisiin ongelmiin, esimerkiksi alkoholiongelmat, parisuhdetytymättömyys, heikko urakehitys tai aggressiivisuus. (Kokkonen 2017, 26–38)

Yleisemmin puhutaan enemmän tarkkaavaisuushäiriöistä kuin ali- tai ylisäätelystä. Tällöin lapsella voi olla puutteita sosiaalisissa taidoissa ja minäkäsityksessä. Käytöksessä voi olla lisäksi aggressiivisia piirteitä. Näiden takia lapsi voi tulla torjutuksi ryhmässä. Tarkkaavaisuushäiriöissä tukitoimia tarvitaan usein useammalle osa-alueelle. Varhainen puuttuminen on erittäin tärkeää lapsen kehityksen ja kasvun kannalta. (Poikkeus 2011, 97.) Tarkkaavaisuushäiriöiden tuen tarvetta arvioidessa on tärkeää, että havainnoidaan lasta eri tilanteissa ja pitkällä aikavälillä. Haasteelliseksi arvioinnin tekee

se, että itsesäätelyn kehitys etenee hyvin yksilöllisesti, jolloin ongelmia on vaikeampi havaita kehityskauteen kuuluvista normaaleista hypähdyksistä tai taantumista. (Aro 2011a, 107–112.)

Ongelmat itsesäätelyssä vaikuttaa kykyyn leikkiä yhteisleikkejä muiden lasten kanssa. Itsesäätelyn ongelmia omaavalla lapsella on usein vaikeuksia liittyä mukaan leikkiin. Lapsi ei kykene leikkitalanteessa tulkitsemaan muiden mielialoja, tunteita tai hauskuutusta. Lisäksi leikin yksityiskohtien hahmottaminen on haasteellista, empatia on vähäisempää ja rooliin asettuminen vaikeaa. Siksi yhteistalanteet päättyvät usein epäonnistumiseen. (Lehtinen, Turha ja Laakso 2011, 246–247.) Köngäs (2018) tuo esille tutkimuksessaan tunteiden säätelyn vaikeuksien seuraukset leikeissä. Leikkien katkonaisuus, lyhytkestoisuus ja tunteiden peittely olivat esimerkkejä, jotka kertoivat itsesäätelyn haasteista. (Köngäs 2018, 176.)

Lapsella ollessa itsesäätelyn haasteita, on erityisen tärkeää, että aikuinen osallistuu leikkiin ja ohjaa sitä tarvittaessa. Aikuisen rooli leikissä on kannustaa lasta tuomaan ideoitaan esiin. Aikuisen läsnäolo leikeissä motivoi lapsia pitkäjänteisempiin leikkeihin. Se tukee myös lapsen omien leikkitaitojen eteenpäin viemistä. Aikuisen ollessa leikissä mukana, voi hän myös valvoa, onko leikin haastavuustaso sopiva kaikille leikkijöille. Kun taso on sopiva, tulee myös haasteita omaavalle lapselle onnistumisen kokemuksia. (Lehtinen ym. 2011, 252–253.)

2.5 Leikin merkitys lapsen kehityksessä

Leikillä on oleellinen osa lapsen kehityksessä. Leikkiessä lapsi oppii monia uusia tietoja ja taitoja. Leikkiessä kehittyy kehonhallinta, muisti ja keskittymiskyky. Lapsi harjoittelee leikin muodossa luovuutta, ajattelua ja eläytymistä. Lisäksi lapsi oppii erilaisia sosiaalisia taitoja, kuten kuuntelemaan toisia. Leikkiminen vahvistaa myös mielikuvitusta. (Marjamäki ym. 2015, 15.)

Lasten leikkejä voidaan jaotella eri tavoin riippuen mistä näkökulmasta halutaan asiaa tarkastella. Kun tarkastellaan leikkiä sosiaalisten taitojen näkökulmasta voidaan leikin kehittyminen asettaa seuraavanlaiseen aikajanaan: yksinleikki ja tarkkailu, rinnakkaisleikki, assosiativinen leikki, yhteisleikki ja yhteistoiminnallinen leikki. Aluksi lapsi siis leikkii yksin ja tarkkailee muiden lasten toimintaa. Vähitellen lapsi siirtyy leikkimään toisen lapsen rinnalle, jossa matkitaan toisen leikkiä, kuitenkin vielä leikkien omaa itsenäistä leikkiä. Siitä siirrytään assosiativiseen leikkiin, jossa voi tapahtua jo tavaroitten ja ajatusten vaihtoa. Assosiativisesta leikki kehittyy vähitellen yhteisleikiksi. Leikin kehittynein muoto on yhteistoiminnallinen leikki. (Lehtinen ym. 2011, 238.)

Toinen tapa jakaa leikin kehitys on sisällön mukaan: esine- ja harjoitteluleikki, symbolinen leikki sekä sääntöleikki. Esine- ja harjoitteluleikkiin kuuluu oman kehon käyttö ja tutustuminen ympäristöön sekä esineisiin. Symbolisessa leikissä käsitellään oman elämän tilanteita tai asetutaan rooliin kokemaan uusia asioita. Symbolisiin leikkeihin kuuluvat roolileikit ja ohjatut draamaleikit. Symbolisista leikeistä siirrytään lopulta sääntöleikkeihin, jossa lapsi tarvitsee jo sosiaalisia taitoja sekä neuvottelutaitoja leikin sujumiseksi. Leikillä on kulttuurinen sekä sosiaalinen kytkös. Leikissä lapsi oppii ajattelun- ja toimintatapoja sekä vertaiskulttuuria. Lapsi oppii tapoja niin muilta lapsilta kuin leikissä mukana olevilta aikuisilta. Neuvottelutaitojen kehittyessä leikeissä alkaa näkyä myös valta-asemia. (Lehtinen ym. 2011, 237–241.)

Varhaiskasvatuksessa puhutaan vapaasta leikistä ja ohjatusta toiminnasta. Ohjatussa toiminnassa korostuu pedagogiikka eli lapsen oppiminen aikuisen ohjauksen ja tuen avulla. Vapaan leikin ja ohjatun toiminnan välimuotoja on myös esimerkiksi draamaleikki. Aikuisen ohjaus päivän toiminnossa voi olla suoraa tai epäsuoraa. Epäsuorassa ohjauksessa aikuinen hallitsee leikkiin tarvittavia elementtejä: ryhmän koostumusta, tiloja ja välineitä, aikatauluja ja leikkirauhaa. Suorassa ohjauksessa aikuinen on mukana aktiivisesti toiminnassa. Mitä suurempaa ohjaus on, sitä enemmän toiminta on aikuislähtöistä. Aikuinen voi olla auttamassa leikin aloittamisessa ja tukea leikkiä ajoittain leikkien rinnalla tai yhdessä esimerkiksi antaen ongelmanratkaisutehtäviä. Aikuinen voi tukea haasteita omaavaa lasta leikissä sanoittamalla tilanteita. Lisäksi aikuinen voi ohjata draama- ja sosiodraamatuokioita. (Lehtinen ym. 2011, 242–243, 254.)

2.6 Fanni-tunnetaitosarja

Psykologit Julia Pöyhönen ja Heidi Livingston ovat FamilyBoostin perustajia, joka oli alkujaan lapsiperheille suunnattu verkkovalmennus- ja materiaalisivusto. Nykyisin sivustolta löytyy materiaalia vanhemmuuden tueksi, mutta myös hyödynnettäväksi esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Pöyhönen ja Livingston ovat tehneet pitkään yhteistyötä, sillä he jakavat saman arvomaailman. Pöyhönen on psykologian maisteri ja lisäksi hän on koulutautunut Ihmeelliset vuodet -vanhempainryhmän ohjaajaksi sekä EMDR-terapeutiksi, jossa erikoistunut trauma- ja kriisityöskentelyyn. Käytännön työn hän on aloittanut vuonna 2011. Livingston on psykologian opintojen lisäksi käynyt lisäkoulutusta vanhemmuuden ja lapsen kehityksen arvioimiseen ja tukemiseen sekä traumatisoituneen lapsen hoitamiseen. Tällä hetkellä hän työskentelee Yhdysvalloissa lasten terapeuttina ja töiden ohessa opiskelee PCIT-terapeutiksi. Psykologina Livingston on työskennellyt vuodesta 2013 lähtien. (FamilyBoost 2021.)

Pöyhösen ja Livingstonin kirjoittama Fanni-sarjan tarkoituksena on tukea lasten tunnetaitojen kehittymistä (FamilyBoost 2021). Fanni-tunnetaitosarja pohjautuu TunneBoost-verkkovalmennukseen, jonka sisältö suunniteltiin FamilyBoostin alkuaikoina neuvoloissa pidettyjen tunnetaitoryhmien pohjalta. Fanni-sarjaa tehdessä hyödynnettiin Pöyhösen ja Livingstonin psykologista taustatietoa lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä mindfulnessin periaatteita. Lisäksi Pöyhönen ja Livingston nojaavat huomioperiaatteeseen sekä kognitiiviseen kolmioon. (Livingston 2020-08-25.)

Huomioperiaatteessa ajatellaan, että toimintamallit, jotka saavat eniten huomiota, myös vahvistuvat. Siksi myönteisyys ja ymmärtäväisyys tunnetaitojen harjoittelussa on tärkeää. Kognitiivisessa kolmiossa periaatteena on, että ajatukset, tunteet ja toiminta ovat jatkuvassa yhteydessä toisiinsa. Näiden edellä mainittujen tietojen ja periaatteiden pohjalta Pöyhönen ja Livingston ovat kehittäneet tunnekäsittelypolun, joka esitellään myös Fanni-sarjassa kahdessa uusimmassa kirjassa sekä tunnetaitokortti-paketissa. (Livingston 2020-08-25.) Fanni-sarja kokonaisuutena seuraa tunnekäsittelypolun vaiheita. Tunnekäsittely polku alkaa tunteen sallimisen ilmapiiristä, jota seuraa tunteen tunnistamisen ja nimeämisen vaihe. Tätä aihetta käsittelee Fanni-sarjan ensimmäinen kirja ”Fanni ja suuri tunnemöykky”. Kolmannessa tunnekäsittelypolun vaiheessa siirrytään tunteen säätelyyn, joka on toisen kirjan ”Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari” -kirjan aiheena. (Fanni-tunnetaitosarja 2021.) Nämä kaksi ensimmäistä kirjaa kulkivat tarinoineen mukana draamaprojektini rinnalla aamu-

ja päiväpiirien yhteydessä toteutettavilla tunnetuokioilla, joissa harjoitellaan tunteiden tunnistamista ja nimeämistä yhdessä lasten kanssa sekä keskustellaan tunteiden ilmaisusta (tunnesäätely).

3 DRAAMALEIKKI VARHAISKASVATUKSESSA TUNNETAITOJEN TUKENA

”Draamakasvatus on oivalluksia ja kokemuksia tuottava, luova, esimerkiksi yhden lukuvuoden mittainen ryhmäprosessi, joka sisältää projekteja osallistavan, esittävän ja soveltavan draamakasvatuksen genreissä” (Heikkinen 2005, 24). Draamakasvatukseen kuuluu tutkimista, luovuutta, oppimisprosesseja sekä erilaisia oppimisympäristöjä. Se jakautuu useampiin genreihin eli lajityyppeihin, joista jokaisella on omat erityispiirteensä. Yhteistä lajityypeille on se, että roolileikkien välityksellä käsitellään erilaisia kokemuksia. Draama on siis leikillistä oppimista. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 12–16.) Draamassa perusideana on vakava leikillisuus eli täysi heittäytyminen leikkiin. Sen toteutumiseen tarvitaan koko ryhmän tahto draamallaiseen tutkimiseen. Draamaa toteuttaessa on tärkeää, että mukana on lapsia motivoivia elementtejä sekä draamasopimus, jonka mukaan toimitaan. (Heikkinen 2005, 34–42.) Säännöllisesti toteutettuna draamatyöskentely kehittää ryhmän yhteenkuuluvuutta sekä tasavertaisuutta (Toivanen 2015, 38).

Draamakasvatuksessa tulee pohtia prosesseja lasten näkökulmasta. Lasten ideoille tulee olla tilaa prosessin aikana. Draaman keinoin voidaan pedagogisesti hyödyntää ihmisen luontaista halua luoda rinnakkaistodellisuuksia, joka jo valmiiksi korostuu lasten leikeissä. Rinnakkaistodellisuuksissa opimme ymmärtämään itseämme ja maailmaa. (Heikkinen 2005, 20–24.)

WHO:n tekemässä tutkimuksessa (2019) taiteen merkityksestä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä tuotiin esille monia draaman hyötyjä. Tutkimuksessa tarkasteltiin useita ikäluokkia, ja lisäksi muun muassa dementiaa sairastavia, taiteen merkityksen näkökulmasta. Draamalla huomattiin olevan positiivinen vaikutus itsetunnon ja kehonkuvan muodostumisessa. Nuorille draama oli hyvä työmenetelmä vaikeiden asioiden käsittelyssä kuten seksuaalisuus, perheväkivalta ja pedofilia. Sen avulla kyettiin myös vahvistamaan monikulttuuristen lasten ja perheiden sopeutumista yhteiskuntaan. Draaman avulla saatiin lisäksi vähennettyä stigmaa koskien mielenterveyttä. (WHO 2019, 16–19.) Draamaa toteutettaessa huomattiin myös aggressioiden, levottomuuden ja käytösongelmien vähenevän. Myös empatia, itsetuntemus ja ohjaustaidot vahvistuivat. (WHO 2019, 45, 27)

3.1 Draaman prosessi

Draaman prosessi on tavoitteellista ja suunniteltua. Se rakentuu jonkinlaisen kehystömuksen ympärille, joka voi olla valmis kertomus tai juuri siihen tilanteeseen itse keksitty tarina. Yleistä draamamenetelmälle on vuorottelu toden ja mielikuvituksen välillä eli näytellään ja sitten keskustellaan tilanteesta sekä miten se liittyy tosielämään. Draamassa voidaan hyödyntää erilaisia leikkejä (roolileikit, sääntöleikit) sekä draaman menetelmiä (näyttelemineen, improvisointi, nukketeatteri). Draamaa pidetään hyvänä työskentelymenetelmänä niin aroille kuin vilkkaillekin. Se on useimmille lapsille mieluinen menetelmä. Rituaalit ja toistot luovat lapsille turvallisuuden tunnetta. Lisäksi harjoitellaan sääntöjä sekä ohjeiden mukaan toimimista. (Lehtinen, Turja ja Laakso 2011, 260.)

Draamatyöskentelyyn alkaa draamasopimuksen tekemisestä. Kyse on kutsusta yhteiseen leikkiin, johon luodaan yhdessä pelisäännöt. Draamasopimus on tarveperusteinen eli sen tarkoituksena on muistuttaa aikuisen pedagogisesta vastuusta. Tärkeää on kirjata myös ylös, että roolissa voi tehdä asioita, joita ei oikeasti saisi tehdä. Draamasopimuksessa voidaan sopia myös se, millä erotetaan todellisuus ja fiktiivisyys toisistaan. Tämä voi olla esimerkiksi rooliasuste tai taikasauvan kosketus,

jonka avulla kuljetaan toden ja mielikuvitusmaailman välillä. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 23–25.)

Keskeinen osa draamatyöskentelyä on kamppailu vaikeuksien keskellä. Draaman tapahtumilla tarjotaan samaistumisen kohteita, jolloin asettuminen toisen asemaan kehittyy. Oppimisprosessi tapahtuu esteettisellä kahdentumisella eli toden ja fiktiivin avulla. Draamamenetelmin voimme harjoitella hyviä toimintatapoja eli aineksen voidaan ottaa omista kokemuksista arjen keskeltä. Draamatyöskentelyn avulla vaikeiden asioiden ja niihin liittyvien tunteiden käsittelyä voidaan harjoitella. Lisäksi opitaan huomaamaan omaa poikkeavaa käytöstä sekä kyseenalaistamaan yhteisön normeja. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 17–19.)

Draamakasvatuksessa kasvattajalla on tärkeä rooli. Eläytyvä ohjaaja saa lapsetkin innostumaan mukaan, jolloin motivaatio pysyy yllä. Kasvattajalla on hyvä olla leikillinen asenne, jota ruokkii mielikuvituksen käyttö. Oman mielikuvituksen käytön lisäksi tulisi myös ruokkia lasten mielikuvitusta. Näin lapsien ideat saadaan kuuluviin. Tärkeää on myös läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus, jota tukee ideoihin liittyminen keskustellen. Eläytyvä ohjaaja herättää tarinan eloon, jolloin draamakasvatus saa myös teatteri-ilmaisun piirteitä. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 26–34.) Kasvattajan on myös heitettävä loogisuus ja järkevyyt unohduksiin ohjatessaan draamaa (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 42).

3.2 Draaman osa-alueet

Draaman osa-alueet, joita varhaiskasvatuksessa toteutetaan, ovat draamaleikki ja esittävä draama (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 37). Draamaleikissä on samat lähtökohdat kuin draamakasvatuksessa. Lähtökohtana voi olla tarina, kuva tai runo. Draamaleikillä voi olla monenlaisia tavoitteita, yksi tai useampia. Tavoitteena voi olla esimerkiksi tunteiden ilmaiseminen ja tarkastelu, eettisten ratkaisujen löytäminen tai ajankohtaisen aiheen käsittely. Draamaleikkiin voi myös liittyä eri vaiheita, esimerkiksi keskustelua, leikkiä ja askartelua. Aikuinen voi olla osa draamaleikkiä, muutenkin kuin aloittamassa ja ohjaamassa leikin etenemistä. Kuitenkin on muistettava, että aikuisen rooli on hiljainen, jotta lapset toimisivat keskenään vuorovaikutuksessa ja omatoimisuus kasvaisi. (Helenius ja Lumme-lahti 2014, 131.)

Draamaohjaus on vapaan leikin ja ohjatun toiminnan välimuoto. Aikuisella on ohjausta ajatellen selkeät tavoitteet, mutta tarkoituksena on kuitenkin antaa tilaa lapsen ideoille näissä oppimisen kehyksissä. Draamaohjauksen avulla lapsista saadaan kasvatettua ajattelevia ja kriittisiä jäseniä yhteiskuntaamme lasten keinoin. Draaman tarkoituksena on luoda ja tutkia jotain merkitystä. Toiminta toteutetaan ryhmänä, jossa tehdään, katsotaan, kirjoitetaan ja muokataan yhdessä toimintaa. Draaman katsojat ovat ryhmän ulkopuolisia henkilöitä. Lapsia kannustetaan heittäytymään draamaan. Ajatuksena ei ole pelkästään toimia vaan myös oppia eli lapset osallistetaan myös tiedonhankintaan draamaa tehtäessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena onkin itsensä ja maailman ymmärtäminen. (Heikkinen 2005, 20–28.)

3.3 Draamaleikin eri muodot

Draamaleikillä on useita genrejä, jotka soveltuvat eri tilanteisiin ja tavoitteisiin. Draamaleikki voi olla spontaanisti toteutettua tai suunniteltua. Spontaanit draamaleikit sijoittuvat useimmiten erilaisiin

siirtymätilanteisiin, joissa täyttyy pedagogiset perusteet lapsen huomion toisaalle viemiseksi. Lisäksi siirtymätilanteissa voidaan toteuttaa hassutteluharjoituksia tai erilaisia odotteluleikkejä. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 38–39.)

Suunnitelluissa tuokioissa on mietittävä kokonaisuuden rakenne. On pohdittava mitä tuokiossa tapahtuu sekä kuinka tuokio aloitetaan ja lopetetaan. Suunnitelluilla tuokioilla on myös tarkkaan pohditut pedagogiset tavoitteet. Suunniteltuja tuokioita voivat olla esimerkiksi ilmaisutuokiot, keskittymis- ja miimileikit, kontakti- ja hassutteluharjoitukset tai yhteistyöharjoitukset. Jokaisella leikillä on omat pedagogiset tavoitteensa ja niissä harjoitellaan erilaisia taitoja. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 50–60.)

Draamaleikkiä ovat myös forum-teatteri, draamaseikkailu, prosessidraama ja nukketeatteri. Niillä on yhteisiä piirteitä, mutta myös eroja. Forum-teatterin tavoitteena on löytää oikeudenmukaiset ratkaisut esillä olevaan ongelmaan. Ongelmat ovat ajankohtaisia asioita. Forum-teatterissa loppuratkaisu on yleisön kädessä, eli yleisö on aktiivinen osa näytöstä. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 72–73.)

Draamaseikkailu on yhden toimintatuokion mittainen, joka aloitetaan teeman valinnalla. Lapset kutsutaan mukaan seikkailuun ennakkotehtävän avulla, jonka tarkoitus on herättää lasten mielenkiinto. Tästä seikkailu jatkuu ongelman esille tuomiseen. Myös lasten rooli ongelmanratkaisussa tehdään selväksi. Lapset tapaavat kutsun lähettäjän ja aloittavat ongelmanratkaisun päähenkilön roolissa. Draamaseikkailun tarkoituksena on saada ongelmalle onnellinen loppu. Lopuksi seikkailua voidaan yhdessä lasten kanssa reflektoida esimerkiksi sadutuksella. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 102.)

Prosessidraama voi koostua useista erilaisista tuokioista ja tarkoituksena on tutkia erilaisia näkökulmia ongelmanratkaisun keinoin. Tavoitteena on syvälinen ymmärtäminen kokemuksellisen oppimisen menetelmin. Prosessidraamaa suunniteltaessa on tärkeää huomioida lapsia kiinnostava aihe. Myös työskentelytapojen miettiminen on tärkeää. Prosessidraamassa korostuu toden ja fiktiivin siirtymien merkitys, joka on pedagogisesti merkittävä vaihe. Siirtymä luo sillan kahden todellisuuden välille, mahdollistaen syvällisen oppimisen. Prosessidraamalla on selkeä rakenne, joka koostuu johdannosta, toiminnasta ja purusta. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 74–85.)

Nukketeatteria voidaan toteuttaa missä ja milloin vain. Mikä tahansa asia tai esine voi muuttua eläväksi leikissä. Nukketeatteri on usein lapselle ensikosketus leikkien sisältämään symboliikkaan. Symboliikka on leikin, draaman ja teatterin keskeisiä elementtejä. Nukketeatteri voi lapselle olla helpompi tapa eläytyä rooliin, sillä nukke tarjoaa silmin havaittavan roolisuojan. Tärkeää on muistaa, että nukke on elävä koko esityksen ajan. Nukketeatteri myös tukee kasvatusta monin tavoin, esimerkiksi rauhoittaa ja auttaa keskittymään. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 123–125.)

3.4 Draamatyöskentelyn arviointi

Arviointi on tärkeä osa oppimisprosessia (Heikkinen 2005, 43). Draamatyöskentelyssä arvioinnin tulee olla jatkuvaa. Tällöin toiminnan ohjauksella mennään kohti pedagogisia tavoitteita. Draamasopimus toimii hyvänä pohjana arvioinnin teolle. Siihen peilaten voidaan pohtia ryhmän ja yksilön hyvinvointia. Draamasopimuksen avulla voidaan myös tehdä arviointia yhdessä lasten kanssa, mitä on opittu yhdessä. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 148.) Ohjaaja voi arvioida itse tai yhdessä lasten kanssa, kuinka on saavutettu yhteisiä tavoitteita. Saavutusten kautta voidaan pohtia tuloksia, kuten

uusia näkökulmia, käytöksen muutoksia ja toimintaan sitoutumista. Myös erilaisten tunnekokemusten miettiminen on tärkeää. (Heikkinen 2005, 43–57.)

Lapsen oppimisen lisäksi tulee tarkastella ohjaajatyötä. Näin saadaan välineitä niin suunnitteluun kuin kehittämiseen. (Martinez-Abarca ja Nurmi 2015, 148.) Ohjaajan työtä tarkasteltaessa toimii lasten kokemukset ja palaute arvioinnin kehyksenä. Ohjaajan on myös reflektoitava omia ajatuksiaan draamasta, kasvatuksesta ja oppimisesta. (Heikkinen 2015, 43–57.)

3.5 Sadutus draaman toteutuksessa

Saduilla on suuri merkitys tunne-elämän kehitykseen. Sadut ovat keino päästä tutustumaan lähemmin vaikeisiin tunteisiin. Tällöin kehittyvät elämäntaidot kuten empatia ja myötätunto, jotka ovat mielenterveyden suojatekijöitä. Sadutuksella lapsen ainutlaatuiset ajatukset, tiedot ja tarinat pääsevät esille. Lapsi saa tunteen omasta arvokkuudestaan, kun aikuinen kuuntelee, mikä on lapsesta tärkeää. (Marjamäki ym. 2015, 15.)

Sadutus on menetelmänä hyvä keino tutustua lapsiin. Sen avulla työntekijä tutustuu nopeasti lapseen hyvin henkilökohtaisella tasolla. Sadutus luo lapselle tunteen, että hänestä ollaan kiinnostuneita ja hänen mielipiteitään halutaan kuunnella. Se vahvistaa lapsen aloitteellisuutta ja uskoa oppia uutta. Sadutuksessa lasta kehoitetaan kertomaan tarina eli kyseessä ei ole kysymysmuotoinen ehdotus vaan käskymuotoinen kehoitus. Oleellista kuitenkin on, ettei saduttaja eli aikuinen esitä kysymyksiä, jotka ohjaisivat lapsen tarinan kulkua. Sadutuksen tavoitteena on tutustua lapsen maailmaan ja oppia kuulemaan, mitkä asiat lapselle on tärkeitä. (Karlsson 2014, 29–30.)

Projektissa sadutusta käytettiin sovelletusti pulmakorttia apuna käyttäen. Eli tarinan kertominen oli rajattua. Sadutus oli myös uusi menetelmä ryhmän lapsille, joten kaikissa ryhmissä lapsille oli pakko esittää lisäkysymyksiä, jotta käsikirjoitukset syntyivät. Kuitenkin pääpiirteitä toteutettiin: käsikirjoituksen kirjattiin juuri niin kuin lapset ne kertoivat ja lapset päättivät, milloin käsikirjoitus on valmis harjoiteltavaksi.

4 DRAAMA TUNNEKASVATUKSEN TUKENA

Opinnäytetyöni aiheena oli tunnetaidot ja niiden kehittäminen. Kyseessä oli projektimainen kehittämistyö, jossa tarkoituksena oli vahvistaa ja tukea lasten tunnetaitojen kehittymistä. Tavoitteena oli harjoitella tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja säätelyä eri menetelmin. Tavoitetta lähdettiin toteuttamaan prosessidraamalla ja tunnetuokioilla. Draamaleikki oli kehittämistyön päämenetelmä ja tunnetuokiot toimivat draaman tukielementtinä. Draamaleikin genre, jota tässä opinnäytetyössä käytin, oli prosessidraama. Lisäksi tunnetuokioilla käytin nukketeatterin elementtejä, kun tarina kerrottiin nukketeatterihahmoja hyödyntäen.

4.1 Lähtökohdat

Opinnäytetyö toteutettiin 16 lapsen ryhmässä toiminnallisena opinnäytetyönä. Yksikkö tarjoaa pidentettyä aukioloa eli on arkisin auki aamu viidestä iltakymmeneen. Ryhmässä on tällä toimintakaudella ollut yhdeksän viisivuotiasta, kuusi neljävuotiasta ja yksi kolmevuotias. Yksikössä on ollut aikaisemmillä toimintakausilla jonkin verran draamakasvatusta ja ryhmän varhaiskasvatuksen vastuupettajalta tuli toive, että tällä toimintakaudella draama otettaisiin jälleen käyttöön jollain tavalla. Osa ryhmässä toimineesta henkilökunnasta oli aikaisempina vuosina käyttänyt draaman menetelmiä. Tämän pohjalta valitsin toiminnallisen opinnäytetyöni menetelmäksi draaman, jonka ympärille lähdin suunnittelemaan tunnekasvatuskokonaisuutta. Draaman avulla pyrittiin tukemaan lasten tunnetaitojen kehittymistä pienryhmätyöskentelyinä.

Projekti oli osa päiväkodin toimintaa, joten olin ottanut huomioon myös varhaiskasvatussuunnitelmassa esiin tulleita asioita, joissa lapset tarvitsivat yksilötasolla kehitystä. Erityisesti olin ottanut huomioon leikki-, kaveri-, ryhmätyöskentely- ja vuorovaikutustaitojen kehitystarpeet. Yksilötason kehitystarpeet oli huomioitu ryhmäjoissa niin, että jokainen lapsi pääsi draamaprojektin aikana kehittämään omilla kehitysalueillaan mahdollisimman hyvin. Ryhmäjoissa huomioin lisäksi sitä, ketkä lapsista toimisivat keskenään hyvin pienryhmätyöskentelyssä, jolloin jokainen lapsi saisi myös onnistumisen kokemuksia projektin aikana.

Ryhmässä oli jo alkusyksystä havaittavissa sosiaalisten taitojen puutteita (erityisesti leikkitaldoissa) ja lieviä tunnepuolen haasteita. Syksyn aikana tunnepuolen haasteet nousivat vahvemmin esiin useilla lapsilla ja tunnetaidot aiheena osoittautunut tärkeäksi. Tunnetaitojen haasteina nousivat esiin niin voimakkaat tunnereaktiot kuin tunteiden ilmaisun peittäminen. Negatiivisia tunnereaktioita tapahtui niin siirtymätilanteissa, ohjatussa toiminnassa kuin lasten keskinäisissä vapaissa leikkitalanteissa. Ajoittain tunnereaktiot olivat niin voimakkaita, että lapset satuttivat itseään tai kaveria purkaessaan tunnettaan. Tunteiden nimeäminen oli lapsille haastavaa eikä myöskään osattu kertoa aina, mistä tunnereaktio johtui.

4.2 Projektin kokonaisuus

Projekti koostui kahdesta osiosta, tunnetuokioista ja draaman toteuttamisesta, joita kokonaisuutena kutsuttiin "Fannin tunnekouluksi". Tunnekoulussa lasten kanssa harjoiteltiin tunnistamaan tunteita itsessä ja muissa sekä hyväksymään erilaiset tunteet. Keskustelimme tunnetuokioilla, kuinka voimakkaita tunteet ovat eri tilanteissa ja kuinka tunteita voi turvallisesti ilmaista. Lisäksi lapset opettelivat

kuuntelemaan toisiaan, hyväksymään toisten mielipiteitä sekä tekemään kompromisseja suunnitlessaan yhdessä draaman roolitusta ja käsikirjoitusta. Ennen kuvauspäivää lapset pääsivät tutustumaan myös kameran ja mikin toimintaan, jotta kuvaaminen ei jännittäisi lapsia niin paljon. Tutustumiskerrasta syntyi elämyksellinen kokemus lapsille, jossa aikuisena tartuin lasten ideoihin toimintahetkessä. Kameran ja mikin toimintaan tutustuessa syntyi ryhmän oma uutistuokio, jossa jokainen lapsi vuorollaan sai toimia uutisankkurina ja kertoa oman päivän uutisensa.

Aamu- ja iltapäiväpiireillä käsiteltiin erilaisia tunteita Fanni-sarjan avulla, joka tuki prosessidraaman toteuttamista. Piireillä harjoiteltiin tunteiden tunnistamista itsessä ja kavereissa, tunteen voimakkuuden määrää sekä tunteiden nimeämistä. Luimme lasten kanssa piireillä Fanni-sarjan kaksi ensimmäistä kirjaa, ”Fanni ja suuri tunnemöykky” sekä ”Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari”. Tarinassa esille tulleita tunteita havainnollistettiin Fanni-tunnetaitokorttien avulla. Lisäksi Fanni-sarjan hahmoista tehdyt nukketeatterihahmot toimivat tarinankertojina, jotka auttoivat motivoimaan lapsia kuuntelemaan ja osallistumaan keskusteluun aktiivisemmin. Fanni-sarjan kaksi ensimmäistä kirjaa (Fanni ja suuri tunnemöykky sekä Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari) käsittelevät tunteiden tunnistamista, nimeämistä ja säätelyä, jotka olivat draamaprojektin keskeisimmät tavoitteet tunnetaitojen osalta.

Draaman luomisen apuna käytettiin Fanni-sarjaan kuuluvia pulmakortteja, joista jokaiselle ryhmälle valittiin yksi tilanne, jota lapset lähtivät ratkaisemaan draaman keinoin. Pulmakorteista löytyi tilanteita, jotka toistui lasten arjessa useasti, esimerkiksi kiusaaminen tai pelko. Draamassa lapset pääsivät aikuisen tukemana pohtimaan keinoja, kuinka tilanteisiin joudutaan ja kuinka tilanteista selvitään. Draamakokonaisuuteen kuului useita eri vaiheita: rooliasun suunnittelu ja toteutus, käsikirjoituksen kirjoittaminen, näytelmän miljöön pohtiminen, näytelmän harjoittelu sekä näytelmän kuvaus. Tärkeää oli ylläpitää sujuvaa keskustelua läpi projektin. Pienryhmätuokiot dokumentoitiin kirjallisena ryhmien omiin vihkoihin sadutusta soveltaen eli aikuisen tarkoituksena oli poimia keskustelusta mahdollisimman tarkasti lasten ajatuksia ja huomioita draamasta sekä pulmakortin tilanteesta ja siitä syntyneestä keskustelusta. Lisäksi sadutuksen keinoin aikuinen kirjasi ylös lasten ideoiden käsikirjoituksen ja vuorosanat.

Projektissa sadutusta käytettiin sovelletusti pulmakorttia apuna käyttäen. Eli tarinan kertominen oli rajattua. Sadutus oli uusi menetelmä ryhmän lapsille, joten kaikissa ryhmissä lapsille oli esitettävä lisäkysymyksiä, jotta käsikirjoitukset syntyivät. Sadutuksen pääpiirteitä kuitenkin toteutettiin. Käsikirjoitus kirjattiin juuri niin kuin lapset sen kertoivat ja lapset päättivät, milloin käsikirjoitus on valmis harjoiteltavaksi.

Projektin toteutumisen ja työntekijöiltä saadun palautteen pohjalta loin draamapaketin toteutettavaksi jatkossa nimellä ”Fannin tunnekoulu” (liite 5). Tavoitteena oli luoda draamaprojektille runko, jota työntekijät voivat hyödyntää jatkossakin tunnetaitojen harjoittelussa painottaen eri osa-alueita projektirungossa, esimerkiksi laajentaen kädentaito-osiota rooliasun teon lisäksi lavasteiden tekoon. Työntekijät siis saavat projektikonaisuudesta työvälineen tulevaisuuden projekteihin ja leikkitalanteisiin, joissa halutaan käyttää tunnekasvatusta.

4.3 Tunnekoulun toteutus

Käytin tunnekoulun pohjamateriaalina Fanni-tunnetaitosarjaa, johon kuuluu kauniisti kuvitettuja satukirjoja sekä tunne- ja pulmakortit. Projekti sai nimekseen kokonaisuutena ”Fannin tunnetaitokoulu”. Tämä nimi motivoi lapsia alusta asti osallistumaan aktiivisesti projektin toteutukseen. Tunne koulu koostui kahdesta osasta. Tunnetuokioilla harjoiteltiin tunteiden tunnistamista ja nimeämistä ”Fanni ja suuri tunnemöykky” -kirjan tarinan ja Fanni-tunnekorttien avulla. Draamaprojektissa pienryhmissä suunniteltiin, käsikirjoitettiin ja valmisteltiin näytelmä kuvattavaksi.

4.3.1 Tunnetuokiot aamu- ja iltapäiväpiireillä

Projekti alkoi siitä, että Fanni-sarjaan kuuluvat hahmot esiteltiin lapsille aamupiirillä marraskuun alussa. Ensimmäisenä ujo Fanni-norsu houkuteltiin kannustus- ja kutsuhuudoin paikalle. Kun Fanni uskaltautui esiin, kertoi hän itsestään ja kotipaikastaan. Lisäksi hän esitteli myös ystävänsä Ralfin, Lennin ja Lillin. Tämän jälkeen Fanni kutsui lapset mukaan seikkailuun nimeltä ”Fannin tunne koulu” ja kertoi mitä kaikkea se tulee sisältämään. Aloituskerralla Fanni aloitti kertomaan lapsille Fanni ja ihmeellinen tunnemöykky -kirjan tarinaa juhlista, jossa koettiin monenlaisia tunteita.

Syksyn aikana kävimme kirjaa läpi 1–2 aukeamaa tuokiota kohden ja tarinan etenemisen yhteydessä hyödynsin tunnetaitokortteja, joiden avulla harjoiteltiin tunteiden tunnistamista sekä nimeämistä. Otin harjoiteltavaksi 1–3 tunnetta riippuen tunteen haastavuudesta ja paikalla olevasta lapsiryhmästä. Vuorohoitoryhmässä lapset eivät ole aina kaikki paikalla, joten osalla tuokiokerroista kerrattiin yhdessä sadun tapahtumia ja tunteita. Tunnetuokioilla luin ensin päivän aukeaman ja sitten kyselin lapsilta tunteista, joita aukeamalla esiintyi. Keskustelussa kävimme läpi, milloin lapset tuntevat kyseistä tunnetta, onko tunne positiivinen vai negatiivinen, onko se miten voimakas ja harjoitimme myös tunteeseen liittyvää ilmehdintää ja fyysistä olemusta (esimerkiksi pelätessä voi täristä tai suuttuessa puristaa käden nyrkkiin). Loppuvaiheessa huomasin lasten huomioivan tunteet paremmin, kun kävimme ensin läpi päivän tunnekortit ja sen jälkeen vasta luin päivän aukeaman, josta sitten keskusteltiin lasten kanssa. Viimeisellä tuokiokerralla luimme vielä Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari -kirjan, jonka havainnointivälineeksi oli askarrellut tunnelämpömittarin, jossa oli liikuttava helmi. Tarinan edetessä siirtelin helmeä punaisen, keltaisen ja vihreän alueen välillä tarinan mukaisesti ja pysähdyin keskustelemaan lasten kanssa mitä väri tarkoittaa.

4.3.2 Draamatuokiot pienryhmissä

Toiminta toteutettiin neljän hengen pienryhmissä, jotka oli etukäteen mietitty lasten kehitystarpeiden ja sosiaalisten suhteiden pohjalta. Ryhmiä tuli yhteensä neljä. Näin ollen jokainen yksikön työntekijä oli vastuussa yhden ryhmän projektin etenemisestä. Kolme ryhmistä oli sekaryhmiä eli niissä oli sekä tyttöjä, että poikia ja yhdestä ryhmästä tuli poikaryhmä. Jokaisella pienryhmällä oli oma pulmakortti, jonka ympärille draamaa lähdettiin keskustelun pohjalta käsikirjoittamaan. Pulmakorttien aiheina olivat kiusaaminen, virheen tekeminen, rohkeus ja riitely. Jokaiselle ryhmälle pyrittiin järjestämään ainakin kerran viikossa pienryhmäaika, jolloin he ryhmänä saivat työstää draamaa eteenpäin. Joillakin viikoilla osa ryhmistä kokoontui useamman kerran.

Draaman prosessi alkaa perinteisesti draamasopimuksen tekemisellä. Päädyin kuitenkin suunnitellesani siihen, ettei draamasopimuksia tehdä. Tämän perustelin sillä, että lapsiryhmässä tehtiin hetkeä

ennen projektin aloitusta ryhmän pelisäännöt yhdessä lasten kanssa. Niinpä projektin ensimmäisen osion aikana lasten kanssa keskusteltiin pulmakortin tilanteesta ja heräteltiin lasten ajatuksia pulmakortin aiheesta. Lasten tuli yhdessä pohtia roolijako pulmakortin tilanteen pohjalta. Yhdessä ryhmässä roolit arvottiin, sillä lapset eivät päässeet yhteisymmärrykseen siitä, kuka on missäkin roolissa. Tämän jälkeen lapset alkoivat ideoimaan tarkemmin roolihahmonsa roolia näytelmässä (sadutuksen avulla aikuiset kirjasivat ylös ajatuksia) ja suunnittelivat hahmolleen näytelmää varten jonkin rooliasusteen, jonka itse tekevät.

Draaman toisessa vaiheessa aloitettiin näytelmän käsikirjoitus. Projektin ensimmäinen ja toinen vaihe sulautuivat hiukan toisiinsa. Käsikirjoituksen tuli koostua kolmesta osasta: mitä ennen pulmakortin tilannetta on tapahtunut, mitä pulmakortissa tapahtuu ja miten pulmakortin tilanne ratkaistaan. Lasten oli myös mietittävä, tapahtuuko tilanne sisällä vai ulkona. Käsikirjoitus kirjoitettiin soveltaen sadutus-menetelmää eli juuri niin kuin lapset sen kertovat. Käsikirjoitusta muokattiin, kunnes lapsiryhmä oli tyytyväinen kokonaisuuteen. Näytelmien pituuden tavoitteena oli noin viisi minuuttia, jotta lapset jaksavat keskittyä näyttelemiseen alusta loppuun asti ja näytelmän runko pysyy kytköksissä pulmakortin aiheeseen.

Draaman kolmannessa vaiheessa lapset harjoittelivat näytelmää aikuisen ohjaamana. Näytelmä toteutettiin lasten ehdoilla. Lapset saivat käsikirjoitusta kirjoittaessa päättää aikuisen roolin eli onko aikuisella aktiivinen rooli näytelmän aikana vai toimiiko hän taustalla ohjaamassa. Kun näytelmät oli harjoiteltu, ne kuvattiin. Kuvatut näytelmät poltettiin levyille ja jaettiin perheille. Lisäksi lapset saivat todistuksen (liite 4) osallistumisesta draamaprojektiin.

4.4 Työntekijöiden antama palaute ja arviointi

Projektia arvioitiin työyhteisössä kolme kertaa: työntekijöiden arviointilomake projektin alussa, lasten sanallinen palaute projektin eri vaiheissa sekä työntekijöiden arviointilomake projektin jälkeen. Ennen draamaprojektin alkamista työntekijät täyttivät esiarviointi lomakkeen (liite 2), jossa kartoitin sitä, kuinka tuttu menetelmä oli entuudestaan. Selvitin myös ammatillisia ja lapsiryhmään liittyviä tavoitteita. Projektin päätteeksi jokainen täytti loppuarviointilomakkeen (liite 3), jossa peilattiin projektia esiarvioinnin tavoitteisiin ja kysyin myös palautetta projektin etenemiseen liittyvistä asioista. Esiarvioinnin täytti kaikki neljä työntekijää ja loppuarvioinnin kolme. Työntekijät antoivat arviot yksilöllisesti nimettömänä. Kirjallisen arvioinnin lisäksi kävimme projektin edetessä suullista keskustelua niin arjen keskellä kuin tiimipalavereissakin.

4.4.1 Ryhmä 1

Ensimmäisen ryhmän teemana oli riitely. Ryhmään kuului lapsi, jolla on voimakkaat mielipiteet ja haluaisi määrällä muiden tekemisiä. Lisäksi ryhmässä oli myös lapsi, joka toimintatilanteissa ottaa usein pellen roolin. Muita haasteita olivat arkuus (erityisesti oman mielipiteen kertomisessa), pettymyksen sietokyky ja jännittäminen. Tavoitteet lasten kehitykselle olivat oman vuoron odotus, toisen kuunteleminen ja toisen ideoiden hyväksyminen. Ammatillisena tavoitteena oli uuteen työskentelytapaan tutustuminen, sillä draaman käyttö ei ollut tuttu entuudestaan. Aikataulu mietitytti, onko se riittävä ja myös oma osaaminen mietitytti.

Projektin aikana ryhmän lapset yllättivät käytöksellään, sillä se oli erilaista kuin normaalisti pienryhmätilanteissa. Yleensä äänessä olevat lapset olivatkin hiljaisia ja ujut olivat enemmän äänessä. Draamaprojektin lapset oppivat aidosti kuuntelemaan muiden mielipiteitä eikä omasta mielipiteestä oltu ehdottomia. Lapset kuuntelivat ja noudattivat myös aikuisen antamia ohjeita. Myös kaveria neuvottiin ja ohjattiin. Työntekijällä oli aluksi haastetta saada lapset puhumaan ja tuomaan ideoitaan esiin. Aika oli myös rajallinen ja siksi koko ajan tuntui olevan kiire. Aikataulullisesti olisikin ollut hyvä, jos projekti olisi kestänyt pidempään. Lisäksi projektin dokumentointi koettiin haastavana. Ammatillisesti työntekijä oppi ymmärtämään, ettei lapsista kannata olettaa mitään, sillä he osaavat yllättää uusissa tilanteissa. Hän oppi myös uusia keinoja kannustaa lapsia puhumaan ja kertomaan omia ideoitaan. Kun ryhmä pääsi eroon alkukankeudesta ja lapset aidosti innostuivat projektista, oli eteneminen nopeaa. Aika kuitenkin hiukan loppui kesken, sillä kuvausten jälkeen ei ollut mahdollista enää viimeiselle kokoontumiselle, jossa olisi voinut lasten kanssa tehdä yhteenvetoa opitusta ja koetusta.

4.4.2 Ryhmä 2

Toisen ryhmän teemana oli rohkeus. Persoonallisuudet haastoivat ryhmää: ujous, arkuus ja voimastahtoisuus. Tunnehaasteina oli huono itsetunto ja voimakkaat tunnepurkaukset. Lisäksi oli toiminnallisia haasteita: keskittymiskyvyn heikkous, kaveri- ja leikkitaitojen puutteet sekä oman toiminnan sanoittamisen haasteet. Ryhmään kuului lapsi, jolla oli isoja haasteita tunnetaidoissa sekä keskittymishaasteita. Ryhmässä oli myös lapsi, joka oli hyvin epävarma ja arka. Tavoitteet lasten kehitykselle olivat itsetunnon vahvistuminen, toisten tunteiden ja ajatusten huomioimisen harjoittelu sekä omien tunteiden sanoittamaan oppimista. Ammatilliset tavoitteet olivat uuden työmenetelmän oppiminen sekä pidempi aikaisen projektin vetäminen. Työntekijää jännitti ja hän koki epävarmuutta, osaako hän motivoida omaa pienryhmäänsä toimintatuokioilla. Erityisesti huomioiden haastavan lapsen motiivoinnin.

Ryhmän lapset olivat alusta asti hyvin motivoituneita projektin toteutukseen. Erityisesti tieto näytelmän kuvaamisesta motivoi ryhmän lapsia. Haastavilta tilanteilta ei toimintatuokioilla vältytty, mutta lapset kuitenkin palasivat toiminnan ääreen selvittelyn jälkeen. Tunne-eläytyminen selkeästi vahvistui kaikilla ryhmän lapsilla. Myös keskittymiskyky piteni. Työntekijä koki oppineensa uusia tapoja saada lapset keskittymään ja motivoitumaan koko toimintatuokion ajan. Lasten omaehtoinen ajatusten ja tunteiden ilmaisu sekä sanoittaminen lisääntyi projektin aikana.

Projektin aikana haastavinta työntekijän mielestä oli lasten keskittymiskyvyn ylläpitäminen toimintatuokioilla. Helpointa projektissa oli työntekijän mielestä mahdollistaa ja rohkaista keskustelemaan käsiteltävästä teemasta. Ammatillisesti hän oppi sen, että projektinomaisen kokonaisuuden toteuttaminen vuorohoidossa on hyvin erilaista kuin päivähoiton puolella, koska lapset ovat niin eri lailla hoidossa. Aikataulullisesti työntekijä koki projektin vuorohoitoon haastavaksi. Projekti olisi ollut hyvä toteuttaa esimerkiksi koko syksyn projektina eli esimerkiksi syyskuusta joulukuuhun. Tällöin pedagogiset tavoitteet toteutuisivat paremmin ja keskustelulle sekä pohdinnalle olisi enemmän aikaa niin pienryhmätilanteissa kuin työntekijöiden kesken esimerkiksi tiimipalaverissa.

4.4.3 Ryhmä 3

Kolmannen ryhmän teemana oli virheen tekeminen. Tunnehaasteita olivat voimakastahtoisuus ja eritasoiset epävarmuudet. Lisäksi oli vastakkain asetteluna hidastoisuus ja vilkkaus. Yhtenä ryhmän haasteena oli myös lasten hyvin erilaiset hoitoajat eli saako pienryhmätilanteet onnistumaan niin, että lapset ovat yhtäaikaista paikalla. Lapsien kehityksen tavoitteena olivat oman puheenvuoron odottaminen ja sen rohkeasti esiintuominen, toisen kuunteleminen ja yhdessä pohtiminen. Ammatillisesti työntekijä odotti sitä, että näkee, kuinka draaman avulla lasten tunnelukot avautuisivat. Tätäkin työntekijää arvelutti projektin aikataulu. Työntekijälle draaman käyttö oli tuttua draamaleikkissä ja nukketeatterissa, mutta näytelmien suunnittelu ja toteuttaminen olivat hänelle uutta, joten se myös herätti epävarmuutta ennen projektin alkua.

Projektin aikana ryhmän lapset lähentyivät keskenään ja suhde aikuiseen syveni. Työntekijä koki toisaalta hyvänä sen, ettei ryhmä päässyt kovin montaa kertaa koko ryhmänä kokoontumaan, sillä tämä vahvisti aikuisen ja lasten välistä suhdetta entisestään, kun ohjaus oli yksilöllisempää. Jokainen ryhmän lapsista innostui omasta roolistaan ja hahmostaan. Tunteiden näyttämiseen rohkaistuttiin ja kaverin huomioiminen lisääntyi. Lapset rohkaistuivat myös pyytämään aikuisen apua muissa päiväkodin arkitilanteissa. Haastetta projektin aikana loi lasten erilaisten persoonien yhteistyön tukeminen sekä kokonaisuuden toimiminen, kun lapset eivät juurikaan olleet yhtäaikaista hoidossa. Helppoa oli lasten kiinnostusten kohteiden hyödyntäminen toteutuksessa. Valitettavasti tämän ryhmän kohdalla aika loppui kesken, eikä kuvauksia ehditty toteuttaa.

4.4.4 Ryhmä 4

Neljännän ryhmän teema oli kiusaaminen. Työntekijälle draama oli menetelmänä tuttu, ja hän oli käyttänyt sitä eri muodoissa työuransa aikana paljonkin. Tässä ryhmässä tunnehaasteina olivat tunneherkkyys, tunteiden käsittely, avautuminen, sanoittaminen, kaveritaitojen heikkous, toisten huomioiminen, kaverin ehdotusten hyväksyminen, vuorottelu ja kaverin tukeminen. Ryhmässä oli yksi huomattavasti nuorempi (3-vuotias) lapsi kuin muut (4–5-vuotiaita). Lisäksi ryhmässä oli tunnekokemuksiltaan hyvin herkässä elämäntilanteessa oleva lapsi.

Lasten kehityksen tavoitteet olivat vuorottelun harjoittelua, toisen mielipiteen kunnioittamista, kaverin auttamista sekä oppimista ymmärtämään paremmin toisen tunteita. Ammatillisesti työntekijä odotti pidempi kestoisen projektin käyttämistä 3–5-vuotiaiden kanssa, erityisesti tunnetaitojen kehittämisen näkökulmasta. Työntekijä koki olevansa utelias, odottava, innostunut ja pohtivainen projektin kohtaan. Tältä ryhmältä ei tullut loppuarviointia.

4.4.5 Yhteenveto

Arviointien perusteella työntekijät kokivat projektin onnistuneena, vaikka aikataulullisesti jokainen oli sitä mieltä, että aika loppui tavalla tai toisella kesken. Kaikkien ryhmien osalta pienryhmäkohtainen loppuarviointi jäi tekemättä ajan loppuessa kesken. Kaikki kokivat saaneensa riittävästi ohjeistusta projektin edetessä.

Draamaprojektin lisäksi kokonaisuuteen kuului tunnetuokiot. Näistä saatu palaute oli positiivista. Työntekijät kokivat, että tuokiot olivat sopivan pituisia ja tunteista keskusteltiin ikätasoon nähden

sopivasti, että lapset ymmärsivät asian sisällön. Koettiin myös hyväksi se, että tunnetuokioilla käytettiin erilaisia menetelmiä tunteiden läpikäyntiin: tunnekortit, keskustelu ja nukketheateri.

4.5 Palaute lapsilta ja vanhemmilta

Lapsen olivat koko projektin ajan hyvin innostuneita. Tunnetuokioita pitäessä kyselin lapsilta aktiivisesti, mikä on ollut kivaa ja oletko oppinut jotain uutta. Kuvaaminen oli asia, jota kaikki lapset odottivat eniten projektin edetessä. Projektin päätteeksi pidin viimeisen aamupiirin, jonka yhteydessä kyselin lapsilta, mikä oli projektin aikana kivointa. Paikalla oli noin kolmasosa koko ryhmän lapsista. Kaikkien mielestä kuvaaminen oli jännittävää, mutta hauskinda koko projektissa ja he toivoivat sitä lisää. Osa mainitsi lisäksi tunnetuokiot, sillä niiden aikana pääsi pohtimaan tunteita ja oppimaan uutta.

Perheet osallistuivat projektiin niin, että heidän kanssaan jaettiin aktiivisesti tietoa etenemisestä ja keskusteltiin aiheista hakutilanteissa. Jaoin näytelmä DVD:n yhteydessä palautelomakkeet vanhemmille, jossa toivoin palautetta projektiin liittyen. Kukaan vanhemmista ei kuitenkaan kirjallista palautetta antanut. Syksyn aikana keskustelin vanhempien kanssa projektin kulusta ja heidän lapsistaan. Kaikki jututtamani vanhemmat olivat tyytyväisiä, että tällainen tunnetaitoihin liittyvä projekti toteutetaan, sillä he kokivat sen olevan hyödyllinen ja tärkeä heidän lapsensa kehitykselle. Vanhemmat antoivat myös positiivista palautetta näytelmien onnistumisesta ja lasten näköisestä toteuttamisesta.

5 POHDINTA

5.1 Eettisyys ja luotettavuus

Nykyinen linjaus varhaiskasvatuksessa on, että toiminnan suunnittelu ja toteutus tulisi olla lapsilähtöistä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että toiminta suunnitellaan lasten kanssa yhteisten neuvottelujen ja ideoinnin avulla. (Turja 2017, 40–41.) Opinnäytetyöni teema valikoitui lasten kehitystarpeista eli se oli työelämälähtöinen. Toimintaa pyrittiin kuitenkin varsinkin prosessidraaman osalta toteuttamaan mahdollisimman lapsilähtöisesti. Vaikka toiminta oli ohjattua, oli lapsilla mahdollisuus vaikuttaa sisältöön ja tapahtumiin prosessidraaman aikana.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen kehittämistyö. Kuopion kaupunki (s.a.) linjaa kehittämistöistä niin, että kunhan opinnäytetyöprosessin aikana ei kerätä asiakas- tai potilastietoja, ei tutkimuslupaa tarvita. Tähän nojaten en anonut tutkimuslupaa toteutusta varten, sillä kaikki kerätty tutkimusmateriaali tehtiin nimettömänä eikä materiaaleihin tarvittu yksilöllisiä tietoja. Allekirjoitimme kuitenkin hankesopimuksen, joka on osa opinnäytetyöprosessia.

Tähän opinnäytetyöhön liittyi oleellisesti tietoturvasuoja ja salassapitovelvollisuus, sillä työskentely tapahtui päiväkodissa osana päiväkodin toimintaa. Salassapitovelvollisuus pitää sisällään myös nimisuojaan sekä henkilötietojen julkaisun raportin yhteydessä. Vanhempia tiedotettiin ennen projektin alkua ja samassa yhteydessä perheiltä pyydettiin suostumus projektin toteutukseen sekä raportin julkaisuun (liite 1). Lupakyselyssä oli ilmaistu selkeästi, ettei lapsien kuvat tai nimet tule esille opinnäytetyön raportissa.

Kerätessäni tietoa opinnäytetyöni aiheista olin lähdekriittinen. Keskityin pääsääntöisesti painettuun materiaaliin käyttäen vain vähän verkkomateriaalia. Verkkomateriaaleina oli tutkimuksia ja ajankohtaisia uutisia. Huomion myös tiedon ajantasaisuuden pyrkien hankkimaan mahdollisimman uutta tietoa aiheista.

Opinnäytetyön projektiona oli Fannin tunnekoulu -draamapaketti (liite 5), joka sisältää infoa draamaleikistä, sen eri muodoista ja tunnekasvatuksesta sekä kaksi vaihtoehtoista runkoa (prosessidraama ja draamaseikkailu) draamaprojektin toteutukselle. Draamapaketti toimii hyvänä pohjana jatkossa eri laajuisiin draamatoteutuksiin päiväkodissa.

5.2 Oman työskentelyn arviointi ja ammatillinen kasvu

Tarkasteltaessa toiminnallisen opinnäytetyön näkökulmasta, tulisi arvioinnissa pohtia työn aihepiirin, tavoitteiden, toteutustavan, materiaalien, aikataulun sekä epäonnistumisen elementtejä (Vilkkä ja Airaksinen 2004, 154–161). Aiheena opinnäytetyössäni oli tunnetaidot. Alkujaan aihe oli puhtaasti oma valinta, sillä tunnekasvatus on henkilökohtaisesti iso osa omaa ammatti-identiteettiäni. Arkea havainnoimalla ennen toteutuksen aloittamista kuitenkin huomasin, että tunnekasvatukselle on suuri tarve lapsiryhmässä, jossa työskentelin. Aihe muokkautui tämän myötä työelämälähtöiseksi.

Toteutustapana oli prosessidraama, jota täydensin sadutuksen elementeillä. Materiaaleina prosessidraamassa käytettiin Fanni-sarjaan kuuluvia pulmakortteja. Lisäksi pidin tunnetuokioita, joissa menetelminä oli tarinallisuus, nukketeatteri ja avoin keskustelu. Tunnetuokioissa luettiin Fanni ja suuri

tunnetaidot -kirjaa sekä käytettiin Fanni-sarjan tunnekortteja. Nukketeatterihahmot oli tehty tunnekorttien pohjalta. Fanni-sarjan materiaalit ovat selkeitä, helppokäyttöisiä ja värikkäitä. Tämä selkeästi motivoi lapsia keskittymään niin draama- kuin tunnetuokioillakin. Tämä koski myös ryhmän nuorinta lasta, joka oli vasta täyttänyt kolme vuotta. Vaikka hän ei normaalisti vielä jaksanut keskittyä yhteen toimintaan pitkäkestoisesti, tunnetuokioilla hän kuunteli ja seurasi tarkasti, mitä tarinassa tapahtuu.

Draamatyöskentelyyn kuuluu arviointi, joka on tärkeä osa oppimisprosessia. Arvioinnissa tarkastellaan sekä oppilaiden että ohjaajan toimintaa ja kehittymistä. Lapsia arvioidessa tarkastellaan edistymistä taidoissa, osallistumisen aktiivisuutta, kuuntelemista ja toiminnan iloa. Pohdittava on myös sitä, että onko lapsi vapautunut toimintaan ja saanut oman äänensä kuuluviin. Yksilöllisen tarkastelun lisäksi on katsottava ryhmän toimintaa myös kokonaisuutena. Ohjaajan tekemän arvioinnin lisäksi tärkeää olisi ryhmän mielipiteen kuuntelu eli kerätä sopivin menetelmin palautetta myös lapsilta. (Heikkinen 2005, 43–57.)

Henkilökunnan antaman loppuarvioinnin perusteella voi sanoa, että lasten tunnetaidot ja sen myötä sosiaaliset taidot kehittyivät projektin aikana. Hiljaisemmatkin lapset innostuivat toiminnasta ja toivat ajatuksiaan esiin niin draama- kuin tunnetuokioilla. Lapsen kuuntelivat ohjeita ja kokivat onnistumisen iloa toiminnan aikana. Pienryhmissä toiminta onnistui odotettua paremmin ja lapset huomioivat toisiaan pienryhmätoiminnassa. Lapset kokivat toiminnan mieluisana, joka motivoi heitä osallistumaan aktiivisesti toimintaan.

Ohjaajan toimintaa tarkasteltaessa pohditaan ohjaajan ajatuksia draamasta ja oppimisesta: muuttuivatko tiedot, taidot ja ajatukset toiminnan aikana. Tarkastellaan tavoitteiden asettelua ja niiden onnistumista. Pohditaan kehystarinan sopivuutta, lasten motivointimenetelmiä ja työtapojen sopivuutta. Näiden lisäksi reflektoidaan omaa toimintaa: ohjeiden antoa, toiminnan selkeyttä, onnistumisia sekä kehityskohteita. (Heikkinen 2005, 43–57.)

Draama oli minulle menetelmänä uusi ennen opinnäytetyöprosessin alkua. Teoriaan tutustuessani huomasin kuitenkin, että draama on osa päiväkodin arkea. Lasten leikkejä sanoitetaan päivittäin, siirtymätilanteisiin liittyä usein symboliikkaa ja ohjattua leikkitoimintaa on monessa muodossa. Prosessidraama oli kuitenkin kokonaisuutena uusi ja siihen oli mielenkiintoista perehtyä tarkemmin.

Fanni-sarjan materiaalit soveltuivat prosessidraaman toteuttamiseen sekä tunnetuokioihin mielestäni erittäin hyvin. Niiden avulla lasten mielenkiinto säilyi aiheessa ja myös keskittyminen toimintaan onnistui paremmin. Tunnetuokioissa oli selkeä rakenne, sillä ne olivat osa aamu- ja päiväpiiriä. Prosessidraaman tuokioissa samanlainen selkeä rakenne: aloitus-toiminta-lopetus, olisi ollut erittäin hyvä. Tämä olisi selkeyttänyt lapsille draaman ideaa ja draamatuokioista olisi saanut kehityksellisesti enemmän irti. Tämän huomioin tehdessäni draamapakettia päiväkodille. Myös draamasopimus olisi ollut hyvä tehdä, vaikka arvioin sen olevan tarpeeton projektia aloittaessa. Draamasopimus olisi projektin alkuun selkeyttänyt lapsille todellisuuden ja fiktiivin välistä eroa sekä luonut selkeät raamit toiminnalle.

Tunnekoulukokonaisuuteen olen erittäin tyytyväinen. Lapset kehittyivät tunnetaidoissa monilla osaluilla, erityisesti tunnistaminen ja nimeäminen kehittyivät kaikilla ryhmän lapsilla. Lapset oppivat

myös ymmärtämään, että tunteiden voimakkuuteen voi itse vaikuttaa ja pohdimme myös, kuinka se tapahtuu. Draaman keinoin harjoittelimme toisen asemaan asettautumista ja näin toisen tunteiden ymmärtäminen lisääntyi. Tunnetaitojen lisäksi projektissa kehittyi myös monet muut tärkeät taidot: yhteistyökyky, mielipiteiden huomiointi, keskustelu- ja leikkitaidot sekä toisten arvostaminen. Monet hiljaisemmat ja ujut lapset myös rohkaistuivat tuomaan esille omia ajatuksiaan, joka vahvistaa itse-tuntoa ja minäkuva.

Kokonaisuutta ajatellen opinnäytetyö oli onnistunut. Toiminnan arvioinnin pohjalta päiväkodille tuotettiin draamapaketti (liite 5), jota he voivat hyödyntää tunnekasvatuksen toteutuksessa. Kokonaisuuteen olisi kuitenkin kuulunut prosessidraaman arviointi pienryhmissä sekä virallinen yhteenvetotuokio henkilökunnan kanssa. Nämä jäivät kokonaisuudesta pois, sillä aikataulu ei pysynyt alkuperäisessä suunnitelmassa. Pienimuotoisen loppuarviointikyselyn pidin lapsille viimeisellä tunnetuokiolla, jossa vapaasti keskustelimme mitä olimme oppineet, ja mikä oli ollut mukavinta tunnekoulun aikana. Aikuisten kanssa keskustelimme arjen touhujen keskellä onnistumisista ja epäonnistumisista. Henkilökunta täytti myös loppuarviointikaavakkeen projektin päättyttyä. Yhteenvetotuokio olisi ollut siitä hyvä, että olisimme voineet käydä vastavuoroista keskustelua sisällöstä ja kehittämistarpeista rauhassa muistiinpanovälineiden kanssa.

LÄHTEET

- ARO, Mikko, ARO, Tuija, KOPONEN, Tuire ja VIHOLAINEN, Helena 2012. Oppimisvaikeudet. Julkaisussa: JAHNUKAINEN, Markku (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tallinna: Tallinna Raamatu-trükikoda, 299–332.
- ARO, Tuija 2011a. Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat lapsuudessa. Julkaisussa: ARO, Tuija ja LAAKSO, Marja-Leena (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen, 106–119. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.
- ARO, Tuija 2011b. Itsesäätelytaitojen kehitys ja biologinen perusta. Julkaisussa: ARO, Tuija ja LAAKSO, Marja-Leena (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen, 20–41. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.
- FAMILYBOOST 2021. Meistä [verkkajulkaisu]. FamilyBoost. [Viitattu 2020-11-01.] Saatavissa: <https://www.familyboost.fi/meista/>
- FANNI-TUNNETAITOSARJA 2021. Tietoa tunnetaidoista [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-11-01.] Saatavissa: <https://fannitunnetaitosarja-fi.wp-cloud.dev/tietoa-tunnetaidoista/>
- GOODMAN, Alissa, JOSHI, Heather, NASIM, Bilan ja TYLER, Claire 2015. Social and emotional skills in childhood and their long-term effects on adult life [verkkodokumentti]. A review for the Early Intervention Foundation. Early Intervention Foundation, the Cabinet Office and the Social Mobility and Child Poverty Commission. [Viitattu 2021-05-16.] Saatavilla: <https://www.basw.co.uk/system/files/resources/EIF-Strand-1-Report-FINAL1-1.pdf>
- HEIKKINEN, Hannu 2005. Draamakasvatus: opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- HELENIUS, Aili ja LUMMELAHTI, Leena 2014. Leikin käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- JALOVAARA, Esko 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot-kustannus Oy.
- JOUTSENSAARI, Lea 2020-10-10. Päiväkodissa käydään läpi tunteiden koko kirjoja ilosta itkuun – tunnetaitoja korostetaan varhaiskasvatuksessa aiempaa enemmän [verkkoaineisto]. Yle Uutiset. [Viitattu 2021-04-22.] Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11585237>
- KARLSSON, Liisa 2014. Sadutus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KATAJAMÄKI, Fanni ja NIEPPOLA, Kaisa 2020. ”Kaikkihan lähtee sen tunnekasvattajan omista tunnetaidoista.” Tunnekasvatuksen asiantuntijoiden käyttöteorioita. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. [Viitattu 2021-04-22.] Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/69336/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202006013593.pdf>
- KOKKONEN, Marja 2010. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KORKEAKIVI, Riitta 2020-02-13. Lasten tunnekasvatus edellyttää, että aikuiset näyttävät myös omia tunteitaan [verkkoaineisto]. Opettaja. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. [Viitattu 2021-04-22.] Saatavissa: <https://www.opettaja.fi/tyossa/lasten-tunnekasvatus-edellyttaa-etta-aikuiset-nayttavat-myyos-omat-tunteensa/>
- KUOPION KAUPUNKI 2019. Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma [verkkodokumentti]. Kasvun ja oppimisen lautakunta. [Viitattu: 2020-08-21.] Saatavissa: https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7632909/Kuopion_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/

KUOPION KAUPUNKI s. a. Tutkimusyhteistyö [verkkojulkaisu]. Kuopion kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut. [Viitattu 2020-09-09.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/tutkimusyhteistyö>

KUORELAHTI, Matti, LAPPALAINEN, Kristiina ja VIITALA, Riitta 2012. Sosioemotionaalinen kompetenssi ja osallisuuden kokemus. Julkaisussa: JAHNUKAINEN, Markku (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tallinna: Tallinna Raamatutrükikoda, 277–298.

KÄRKKÄINEN, Kati 2017. Vahvista lasta. Helsinki: Duodecim.

KÖNGÄS, Mirja 2018. "Eihän lapsil ees oo hermoja". Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Acta Universitatis Lapponiensis 368. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. [Viitattu 2021-05-23.] Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63145/K%c3%b6ng%c3%a4s_Mirja_ActaE_235pdfA.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KÖNGÄS, Mirja 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

LEHTINEN, Elina, TURJA, Leena ja LAAKSO, Marja-Leena 2011. Leikin mahdollisuudet ja haasteet lapsilla, joilla on itsesäätelyn vaikeuksia. Julkaisussa: ARO, Tuija ja LAAKSO, Marja-Leena (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 236–265.

LIVINGSTON, Heidi 2020-08-25. The FamilyBoost Oy. Re: Tietoa Fanni-sarjasta [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Alisa Kananen.

MARJAMÄKI, Elina, KOSONEN, Susanna, TÖRRÖNEN, Soile ja HANNUKKALA, Marjo 2015. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. 2. painos. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

MARTINEZ-ABARCA, Terhi ja NURMI, Riikka 2015. Loikaten leikkiin, rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1–7-vuotiaille. Helsinki: Lasten Keskus.

MLL 2017. Lapsen tunteiden säätelyssä auttaminen [verkkojulkaisu]. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. [Viitattu 2021-04-22.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/paivakoti-ikaisen-lapsen-kaverisuhteet/lapsen-tunteiden-saatelyssa-auttaminen/>

MÄNTYMAA, Mirjami, LUOMA, Ilona, PUURA, Kaija ja TAMMINEN, Tuula 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys [verkkodokumentti]. Duodecim. [Viitattu 2021-04-22.] Saatavissa: <https://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo93467.pdf>

OPETUSHALLITUS 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 [verkkodokumentti]. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. [Viitattu 2020-11-01.] Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

OPETUSHALLITUS 2021. Mitä on varhaiskasvatus? [verkkoinfo]. [Viitattu 2020-09-07.] Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

PELTONEN, Anne ja KULLBERG-PIILOLA, Tarja 2005. Tunnemuksuu. Tunnetaitoja perheille ja kasvatäjille. Helsinki: LK-Kirjat.

POIKKEUS, Anna-Maija 2011. Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Julkaisussa: ARO, Tuija ja LAAKSO, Marja-Leena (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen, 80–105. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

PUOLIMATKA, Tapio 2011. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Suunta-kirjat.

SADENIEMI, Minna, HÄKKINEN, Miikka, KOIVISTO, Maaria, RYHÄNEN, Teemu ja TSOKKINEN, Anna-Liisa 2019. Viisas mieli. Opas tunteiden säätelyvaikeuksista kärsiville. Helsinki: Duodecim.

SALONEN, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle [verkkodokumentti]. Turun ammattikorkeakoulu. Puheenvuoroja 72. [Viitattu 2021-05-18.] Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

TOIVANEN, Tapio 2015. Lentoon! Draama ja teatteri perusopetuksessa. 2. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.

TURJA, Leena 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Julkaisussa: HUJALA, Eeva ja TURJA, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

VARHAISKASVATUSLAKI. L 540/2018. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2020-08-23.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

VILKKA, Hanna ja AIRAKSINEN, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.–2. painos. Helsinki: Tammi.

WEBSTER-STRATTON, Carolyn 2011. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. 3. painos. Helsinki: Profami.

WHO 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and wellbeing? [verkkodokumentti] Health Evidence Network synthesis report 67. A scoping review. World Health Organization Europe. [Viitattu 2021-05-16.] Saatavilla: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0005/419081/WHO_Arts_A5.pdf

LIITE 1: TIEDOTE JA LUPAKYSELY VANHEMMILLE

TIEDOTE DRAAMAPROJEKTISTA MINIMUTKASSA MARRAS-JOULUKUUSSA

4.11.2020

MOIKKA!

Minä, varhaiskasvatuksen opettaja Alisa Kananen, suoritan syksyn aikana viimeisiä opintojani, johon liittyy myös opinnäytetyön tekeminen. Tämän tiimoilta olen suunnitellut loppusyksyksi tunnekasvatukseen liittyvän draamaprojektikokonaisuuden.

Aloitamme siis Minimutkassa draamaprojektin marraskuun alussa (vk 45) ja se kestää joulun saakka. Draamaprojektin aiheena ovat tunnetaidot. Projektin aikana lapset pääsevät ideoimaan rooliasut, kirjoittamaan pienryhmissä pulmakorttien pohjalta käsikirjoituksen sekä harjoittelemaan näytelmän.

Koronatilanteesta johtuen emme voi esittää näytelmiä yleisölle. Olen pohtinut toteutusmahdollisuuksia ja päätynyt ideaan, että näytelmät videokuvattaisiin ja perheet saisivat näytelmät DVD-levyn muodossa. Tätä varten kartoitan mielenkiintoanne sekä lupaanne tämänlaiseen toteutukseen.

Kyselkää rohkeasti lisätietoa projektista ja siihen kuuluvasta raportoinnista, jos mieltänne askarruttaa jokin asia.

Terveisin,

Varhaiskasvatuksen opettaja Alisa Kananen sekä Minimutkan väki

Palautus 13.11.2020 mennessä.

----- leikkaa tästä -----

LAPSEN NIMI _____

kyllä

ei

Haluaisimme lapsemme näytelmän DVD-levylle.

Lapseni näytelmän saa videokuvata.

Lastani saa valokuvata projektin aikana.

Lapsi ei ole tunnistettavissa valokuvissa.

Lapseni kuvia (ei tunnistettavissa)

saa käyttää opinnäytetyön raportissa.

Lapseni kädentöistä otettuja kuvia saa

käyttää opinnäytetyön raportissa.

Päiväys _____

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2: ESIARVIOINTI TYÖNTEKIJÖILLE

DRAAMAPROJEKTI – ESIARVIOINTI

ONKO DRAAMA MENETELMÄNÄ SINULLE TUTTU ENTUUDESTAAN? MILLÄ TAVALLA?

MILLAISIA SOSIAALISTEN SUHTEIDEN JA TUNNETAITOJEN HAASTEITA OMASSA PIENRYHMÄSSÄSI ESIINTYY?

KERRO LYHYESTI, MILLAISIA ODOTUKSIA SINULLA ON TÄLTÄ PROJEKTILTA: A) AMMATILLISESTA NÄKÖKULMASTA B) OMAN PIENRYHMÄSI LASTEN KEHITYKSEN NÄKÖKULMASTA

KERRO MUUTAMALLA ADJEKTIIVILLA, MITÄ TUNTEITA/AJATUKSIA/ASENTEITA DRAAMAPROJEKTI SINUSSA HERÄTTÄÄ?

LIITE 3: LOPPUARVIOINTI TYÖNTEKIJÖILLE

DRAAMAPROJEKTI - LOPPUARVIOINTI

TARKASTELE HAASTEITA SEKÄ ODOTUKSIA, JOITA PROJEKTIN ALUKSI KIRJOITIT ESIARVIOINTIIN. ONKO RYHMÄSI LAPSISSA TAPAHTUNUT MUUTOKSIA/KEHITYSTÄ?

OLIKO PROJEKTI AMMATILISESTI OPETTAVAINEN?

MIKÄ OLI PROJEKTISSA SINULLE HAASTAVINTA? MIKÄ HELPOINTA?

SAITKO RIITTÄVÄSTI OHJAUSTA PROJEKTIN EDESSÄ? JOS ET, MISSÄ TILANTEESSA OLISIT KAIVANNUT LISÄOHJEISTUSTA?

MITEN ARVIOISIT PROJEKTIN AIKATAULUA?

JOS DRAAMAPROJEKTI TOTEUTETTAISIIN UUDESTAAN MITÄ MUUTTAISIT KOKONAISUUDESSA?
MIKSI?

JOS OLIT SEURAAMASSA TUNNETUOKIOITA PIIREILLÄ, KERRO MUUTAMALLA SANALLA ARVIOI
TUOKIOISTA. ESIM. OLIKO TUOKIOT TOIMIVIA, KÄSITELTIINKÖ TUNTEITA TOIMIVASTI AJATEL-
LEN LASTEN OPPIMISTA, MITÄ OLISIT MUUTTANUT TUOKIOISSA.

LIITE 4: DIPLOMI LAPSILLE TUNNEKOULUUN OSALLISTUMISESTA

ONNEKSI OLKOON

OLET OSOITTANUT OLEVASI TODELLINEN TUNNETAITOMESTARI! TÄMÄ ON TODISTUS
OSALLISTUMISESTASI

FANNIN TUNNEKOULUUN

MYÖNTÄJÄ: _____

PÄIVÄMÄÄRÄ JA
PAIKKA: _____

LIITE 5: FANNIN TUNNETAITO -DRAAMAPAKETTI

SISÄLLYSLUETTELO

- I. TUNNEKASVATUS, TUNNETAIDOT JA ITSESÄÄTELY
OVAT
- II. SADUTUS
- III. SADUTUS DRAAMAN VÄLINEENÄ
- IV. DRAAMAKASVATUS
- V. DRAAMAKASVATUS: MITÄ
- VI. DRAAMAKASVATUS: MIKSI
- VII. DRAAMALEIKKI

SISÄLLYSLUETTELO, JATKUU

VIII. DRAAMAPROJEKTI: FANNIN TUNNEKOULU

IX. TUNNETUOKIOIDEN RAKENNE

X. TUNNETUOKIOT: MATERIAALIT

XI. PROSESSIDRAAMATUOKION RAKENNE

XII. PROSESSIDRAAMA: MATERIAALIT

XIII. PROSESSIDRAAMA: PITKÄKESTOINEN

XIV. DRAAMASEIKKAILU: LYHYTKESTOINEN

XV. LÄHTEET

XVI. LIITTEET

XVII. KIITOKSET

LIITELUETTELO

LIITE 1: PEDAGOGINEN ESIARVIOINTILOMAKE

LIITE 2: PEDAGOGINEN LOPPUARVIOINTI

LIITE 3: DRAAMASOPIMUSPOHJA

LIITE 4: DIPLOMIMALLI

LIITE 5: NUKKETEATTERIHAHMOT

LIITE 6: TUNNELÄMPÖMITTARI

TUNNEKASVATUS, TUNNETAIDOT JA ITSESÄÄTELY OVAT

- TUNTEIDEN TUNNISTAMISTA, NIMEÄMISTÄ JA YMMÄRTÄMISTÄ
- TUNTEIDEN KOHTAAMISTA JA HYVÄKSYMISTÄ
- KAIKKIEN TUNTEIDEN SALLIMISTA
- TIETOISTA TUNTEIDEN HARJOITTELUA
- TÄRKEÄ OSA KAVERITAITOJEN KEHITTÄMISESSÄ
- KULTTUURISIDONNAISIA

- LISÄKSI:
 - TARVITSEVAT KEHITTÄKSEEN TURVALLISEN ILMAPIIRIN
 - OPETUKSEEN VAIKUTTAVAT KASVATTAJAN KOKEMUKSET, ARVOT JA PERIAATTEET

SADUTUS

- HYVÄ TAPA TUTUSTUA LAPSIIN
- EI KYSYTÄ VAAN KEHOTETAAN KERTOMAAN TARINA
- SADUTUKSEN KAUPPA AINUTLAATUISET AJATUKSET, TIEDOT JA TARINAT ESILLE
- LISÄÄ ALOITTEELLISUUTTA SEKÄ USKOA OPPIA UUTTA
- AIKUINEN EI KYSELE TAI OHJAILE TARINAN KULKUA
- TÄYSI PÄÄTÄNTÄVALTA LAPSELLA
- SADUTUS LISÄÄ TUNNETTA OMASTA ARVOKKUUDESTA
- SATUJEN MERKITYS SUURI TUNNE-ELÄMÄN KEHITYKSESSÄ

SADUTUS DRAAMAN VÄLINEENÄ

- SOVELTAEN KÄSIKIRJOITUKSEN TUOTTAMISEEN
- KEHYSTARINA: FANNI-PULMAKORTTI
- TARINA RAJATTU
- LAPSI/LAPSET KERTOVAT TARINAN JA AIKUINEN KIRJAA
- EI AIKUISEN OHJAUSTA/AIKUISEN OHJAUS MINIMAALISTA
- TARKOITUS EI OLE LUODA OIKEAA LOPPURATKAISUA VAAN LUODA KESKUSTELUA ERI VAIHTOEHDOSTA JA VALITA NIISTÄ LAPSIA ENITEN MIELLYTTÄVÄ

DRAAMAKASVATUS

"DRAAMAKASVATUS ON OIVALLUKSIA JA KOKEMUKSIA TUOTTAVA, LUOVA, ESIMERKIKSI YHDEN LUKUVUODEN MITTAINEN RYHMÄPROSESSI, JOKA SISÄLTÄÄ PROJEKTEJA OSALLISTAVAN, ESITTÄVÄN JA SOVELTAVAN DRAAMAKASVATUKSEN GENREISSÄ."

-HEIKKINEN 2005, 24

DRAAMAKASVATUS: MITÄ

- TUTKIMISTA
- LUOVUUTTA
- OPPIMISPROSESSEJA
- ERILAISIA OPPIMISYMPÄRISTÖJÄ
- LEIKILLISTÄ OPPIMISTA
- TÄYTTÄ HEITTÄYTYMISTÄ LEIKKIIN

DRAAMAKASVATUS: MIKSI

- YHTEENKUULUVUUS
- TASAVERTAISUUS
- LAPSILÄHTÖISYYS
- SOSIAALISET TAIDOT
- TUNNEKASVATUS
- ITSETUNTO
- HAASTAVIEN AIHEIDEN KÄSITTELY
- SÄÄNTÖJEN HARJOITTELU
- OHJEIDEN NOUDATTAMINEN

DRAAMALEIKKI

- DRAAMAKASVATUKSEN MUOTO, JOTA TOTEUTETAAN VARHAISKASVATUKSESSA
- VAPAAN LEIKIN JA OHJATUN TOIMINNAN VÄLIMUOTO
- SPONTAANIA: SIIRTYMÄTILANTEET, HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET, HASSUTTELU
- ERILAISIA VARIATIOITA SPONTAAMIIN TAI SUUNNITELTUUN DRAAMALEIKKIIN: YHTEISTYÖHARJOITUKSET, KESKITTYMIS- JA MIIMILEIKIT, ILMAISUTUOKIOT, KONTAKTI- JA HASSUTTELUHARJOITUKSET
- SUUNNITELTUA: OHJATUT TOIMINTATUOKIOT, SELKEÄT PEDAGOGISET TAVOITTEET, SELKEÄ RAKENNE
- SUUNNITELLUN DRAAMALEIKIN VARIATIOITA: FORUM-TEATTERI, PROSESSIDRAAMA, DRAAMASEIKKAILU, NUKKETEATTERI

DRAAMAPROJEKTI: FANNIN TUNNEKOULU

- MATERIAALEINA: FANNI-TUNNESARJA, KIRJAT JA KORTIT
- TAVOITTEENA OPPIA TUNNISTAMAAN, NIMEÄMÄÄN JA ILMAISEMAAN ERILAISIA TUNTEITA
- HARJOITELLAAN ITSESÄÄTELYÄ
- KAKSI ERILLISTÄ RINNAKKAIN KULKEVAA OSAA
 - TUNNETUOKIOT
 - PROSESSIDRAAMA TAI DRAAMASEIKKAILU

**HUOM! TUNNEKOULU ALKAA TUNNETUOKIOILLA,
JOSSA TUTUSTUTAAN FANNI-SARJAN HAHMOIHIN**

TUNNETUOKIOIDEN RAKENNE

1. ALOITUSLAULU/-LEIKKI, ESIM. JOKU PIIRILEIKKI
2. LAPSET SAAVAT KERTOA YHDEN TUNTEEN, JOTA OVAT TÄNÄÄN TUNNEET
3. KERRATAAN YHDESSÄ MITÄ TARINASSA ON EHTINUT TAPAHTUA
4. KERRATAAN EDELLISEN TUOKION TUNTEET
5. TUTUSTUTAAN PÄIVÄN TUNTEISIIN (1-3 TUNNETTA)
6. LUETAAN PÄIVÄN AUKEAMA
7. Keskustellaan miksi päivän tunteita ilmenee tarinassa
8. LOPPULAULU/-LEIKKI, ESIM. KIELINUPPU – MILTÄ TUNTUU NALLESTA
9. LOPPURENTOUTUS, PALLOHIERONTAA PAREITTAIN

TUNNETUOKIOT: MATERIAALIT

- FANNI-TUNNETAITOKORTEISTA TUNNEKORTIT (VIHREÄT)
- FANNI JA SUURI TUNNEMÖYKKY –KIRJA
- FANNI JA IHMEELLINEN TUNNELÄMPÖMITTARI –KIRJA
- FANNI-NUKKETEATTERIHAHMOT
- TUNNELÄMPÖMITTARI
- VINHAVAARAN KARTTA (VAIHTOEHTOINEN)
- JOKAISELLE RYHMÄLLE VIHKO DOKUMENTOINTIA VARTEN (ESIARVIOINTI, DRAAMASOPIMUS, TUOKIOIDEN MUISTIINPANOT, LOPPUARVIOINTI)

PROSESSIDRAAMATUOKION RAKENNE

1. **ALKULEIKKI: JÄHMETTYNEET TUNNEPATSAAAT (ILOINEN PATSAS, SURULLINEN PATSAS, YLLÄTTYNYT PATSAS, JNE.)**
2. **MITÄ KESKUSTELTIIN VIIME KERRALLA?**
3. **MITÄ TÄNÄÄN TEHDÄÄN?**
4. **TOIMINTA**
5. **LOPPULEIKKI: MIKÄ TUNNE? (PANTOMIIMI TUNNEKORTTIEN AVULLA)**
6. **LOPPURENTOUTUS: RAUISTELLAAN DRAAMAN ROOLIT HARTIOILTA POIS**

PROSESSIDRAAMA: MATERIAALIT

- **FANNI-TUNNETAITOKORTEISTA PULMAKORTIT (ORANSSIT)**
- **OMA VIHKO JOKAISELLE RYHMÄLLE**
- **MUISTIINPANOVÄLINEET**
- **DRAAMASOPIMUSPOHJA**
- **ESUARVIOINTILOMAKE**
- **LOPPUARVIOINTILOMAKE**
- **FANNI-NUKKETEATTERIHAHMOT**

PROSESSIDRAAMA: PITKÄKESTOINEN

MURAILLEN: HEIKKINEN, 2005

1. PULMAKORTTI TUTUKSI (1 TOIMINTATUOKIO)

- MIELENKIINNON HERÄTTÄMINEN
- DRAAMASOPIMUKSEN KIRJOITTAMINEN
- ROOLIAHMOIHIN TUTUSTUMINEN JA ROOLIJAKO

2. ROOLIASUN TOTEUTUS (1-3 TOIMINTATUOKIOTA)

- ROOLIASUN SUUNNITTELU
- MATERIAALIEN VALINTA
- ROOLIASUN VALMISTAMINEN KÄSITYÖNÄ

PROSESSIDRAAMA, JATKUU

3. TARINA MUODOSTUU (1-3 TOIMINTAKERTAA)

- KESKUSTELUA JA POHDINTAA PULMAKORTIN TILANTEESTA
- ERILAISTEN VAIHTOEHTOJEN PUNNITSEMINEN
- HARJOITELLAAN DRAAMAN KEINOIN ESIM. NUKKETEATTERIN KAUTTA ESILLE TULEVIA VAIHTOEHTOJA
- VALITAAN VAIHTOEHTO, JONKA YMPÄRILLE KÄSIRJOITUS KIRJOITETAAN

PROSESSIDRAAMA, JATKUU

4. KÄSIKIRJOITUS SADUTTAMALLA (1-2 TOIMINTAKERTAA)

- LAPSIA PYYDETÄÄN KERTOMAAN PULMAKORTIN TARINA OMIN SANAIN
- AIKUINEN KIRJAA SANATARKASTI TARINAN
- AIKUISEN OHJAUS KÄSIKIRJOITUSVAIHEESSA MINIMAALINEN

5. DRAAMAN HARJOITTELU (1-3 TOIMINTAKERTAA)

- HARJOITELLAAN KÄSIKIRJOITUSTA VUOROSANOJEN KERA
- ROOLIASUT KÄYTTÖÖN
- MILJÖÖN ASETTELU KÄSIKIRJOITUSTA TUKEVAKSI

PROSESSIDRAAMA, JATKUU

6. DRAAMAN ESITYS (1 TOIMINTAKERTA)

- OMALLE LAPSIRYHMÄLLE
- KOKO PÄIVÄKODILLE
- VANHEMMILLE ESIM. JOULUJUHLASSA
- VIDEOINTI

7. TUNNEKOULUN ARVIOINTI (1 TOIMINTAKERTA)

- LASTEN KANSSA (TUNNEKOKEMUKSET, ONNISTUMISET, OPPIMISEN KOKEMUKSET)
- AIKUISTEN KESKEN (PEDAGOGISET TAVOITTEET JA NIISSÄ ONNISTUMINEN, RYHMÄN TOIMINNAN ARVIOINTI, OMAN TOIMINNAN REFLEKTOINTI)

DRAAMASEIKKAILU: LYHYTKESTOINEN

- DRAAMASEIKKAILU EROAA PROSESSIDRAAMASTA SIINÄ, ETTÄ KOKONAISUUS ON AINA VAIN YHDEN TOIMINTATUOKION
- VOIDAAN KÄYTTÄÄ PROSESSIDRAAMAN TUOKIORUNKOA
- FANNI-PULMAKORTTIEN AVULLA VOIDAAN TOTEUTTAA ROOLILEIKKIÄ, MIIMILEIKKIÄ TAI NUKKETEATTERIA
- AIKUINEN SUUNNITTELEE KEHYSTARINAN PULMAKORTIN YMPÄRILLE ENNEN TUOKIOTA TAI SE VOIDAAN SUUNNITELLA TOIMINNAN ALUSSA LASTEN KANSSA

LÄHTEET

HEIKKINEN, Hannu 2005. Draamakasvatus: opetusta, taidetta, tutkimista!

KARLSSON, Liisa 2014. Sadutus.

MARJAMÄKI, Elina, KOSONEN, Susanna, TÖRRÖNEN, Soile ja HANNUKALA, Marjo 2015. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. MARTINEZ-ABARCA, Terhi ja NURMI, Riikka 2015. Loikaten leikkiin, rohkeasti rooliin! Draamakasvatusta 1-7-vuotiaille.

TOIVANEN, Tapio 2015. Lentoon! Draama ja teatteri perusopetuksessa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto -verkkosivut: <https://www.mll.fi/>

PUOLIMATKA, Tapio 2011. Kasvatus, arvot ja tunteet.

KÖNGÄS, Mirja 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa.

JALOVAARA, Esko 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa.

LIITE 1: PEDAGOGINEN ESIARVIOINTI

TULOSTA JA TÄYTÄ

- **TAVOITTEET LASTEN KEHITYKSELLE:**

- **AMMATILLISEN KASVUN TAVOITTEET:**

- **DOKUMENTOINNIN TAVOITTEET:**

LIITE 2: PEDAGOGINEN LOPPUARVIOINTI

TULOSTA JA TÄYTÄ

- **TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN, LASTEN KEHITYS:**

- **TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN, AMMATILLINEN KASVU:**

- **TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN, DOKUMENTOINTI:**

LIITE 3: DRAAMASOPIMUS

Täytetään yhdessä lasten kanssa/pienryhmä

TULOSTA JA TÄYTÄ

OSALLISTUJAT:

Draamassa voi kokeilla asioita, joita ei oikeasti saa tehdä. Kun sinulla on roolimerkki, saat kokeilla uusia asioita. Harjoitteleme yhdessä erilaisia tilanteita ja niissä esiintyviä tunteita. Jokainen saa tuoda esille omat ajatuksensa toiminnan aikana ilman arvostelua. Tässä on meidän kolme tärkeintä pelisääntöä, jotta meillä on kaikilla mukavaa draamatunkeilla:

- 1.
- 2.
- 3.

ALLEKIRJOITUKSET (ESIM. SORMENJÄLJET):

LIITE 4: DIPLOMIMALLI

TULOSTA, LEIKKAA, KIRJAA, LAMINOI

ONNEKSI OLKOON

OLET OSOITTANUT OLEVASI TODELLINEN TUNNETAITOMESTARI! TÄMÄ ON TODISTUS OSALLISTUMISESTASI

FANNIN TUNNEKOULUUN

MYÖNTÄJÄ: _____

PÄIVÄMÄÄRÄ JA
PAIKKA: _____

LIITE 5: NUKKETEATTERIHAHMOT

KOPIO, LEIKKAA, LAMINOI, LISÄKSI: JÄÄTELÖTIKKU TMS.

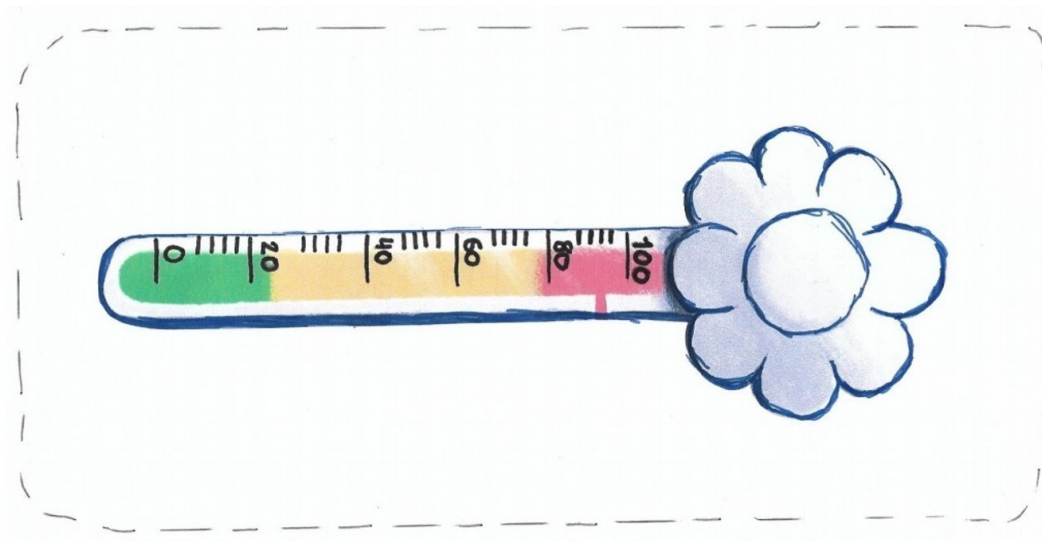
LIITE 5: NUKKETEATTERIHAHMOT

KOPIO, LEIKKAA, LAMINOI, LISÄKSI: JÄÄTELÖTIKKU TMS.

LIITE 6: TUNNELÄMPÖMITTARI

KOPIOI, LEIKKAA, LAMINOI, LISÄKSI: NARUA JA HELMI

YHTEISTYÖ/ KIITOKSET

- PETOSEN MUTKAN PÄIVÄKOTI
- MINIMUTKAN PIENYKSIRKÖ
- SAVONIA AMMATTIKORKEAKOULU,
IISALMI